

Journal of Social Sciences of Mus Alparslan University

anemonDerginin ana sayfası: <http://dergipark.gov.tr/anemon>**Araştırma Makalesi • Research Article****The Epigraph in Cevdet Kudret's Süleyman'ın Dünyası (Suleyman's World) Trilogy**

Bilal Demir *

Abstract: An epigraph is a short or long text, often placed at the beginning of a work or one of its sections, that provides preliminary information about the work and summarizes its main idea. In literary works, epigraphs serve various functions, such as introducing the themes of the text, conveying the period to which it belongs, and contributing to the interpretation of the text. Furthermore, as a clear indicator of intertextuality, the epigraph connects the text with other texts. Thanks to these features, the epigraph functions as a tool that guides the meaning of the text. Cevdet Kudret frequently employs this technique in his novels *Süleyman'ın Dünyası* (Suleyman's World), *Sınıf Arkadaşları* (Classmates) (1943), *Havada Bulut Yok* (No Clouds in the Sky) (1958), and *Karıncayı Tanırsınız* (You Know the Ant) (1976). Unlike its known aspects in Turkish novels, the epigraph technique in Cevdet Kudret's trilogy is noteworthy for its systematic and functional aspects. In the trilogy, the epigraph functions as a constitutive element, a narrative layer that appears at the beginning of the text but continues throughout the work, demonstrating continuity and directly participating in the reader's meaning-making. This study will attempt to evaluate in detail the meaning of the epigraph within the text, its contribution to the narrative structure, and the functions it performs. In this study, epigraphs will be classified and analyzed according to their functions, the literary genres to which they belong, and their origins. The aim of this study is to offer both an assessment of Cevdet Kudret's novels and a perspective on the use of epigraphic techniques in literary texts.

Keywords: Modern Turkish Literature, Cevdet Kudret, *Süleyman'ın Dünyası*, Novel, Epigraph.

Cevdet Kudret'in Süleyman'ın Dünyası Üçlemesinde Epigraf

Öz: Epigraf, eserin başında veya giriş bölümlerinde yer alan, eser hakkında ön bilgi içerip eserin ana fikrini özetleyen, kısa veya uzun alıntılardan oluşan yazılardır. Edebî eserlerde epigraf, metnin temasını gösterme, ait olduğu dönemi hissettirme ve metnin yorumlanmasına katkı sağlama gibi çeşitli gerekçelerle kullanılan bir tekniktir. Ayrıca epigraf, metinlerarasılık tekniğinin açık göstergelerinden biri olarak metni diğer metinlerle ilişkilendirme imkânı sunan bir özelliğe sahiptir. Bu özellikleri sayesinde epigraf, metnin anlamını yönlendiren bir araç olarak işlev görür. Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* üst başlığıyla yayımlanan *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958) ve *Karıncayı Tanırsınız* (1976) adlı romanlarında bu tekniğe sıklıkla başvurulmuştur. Türk romanında bilinen yönlerinden farklı olarak epigraf tekniği Cevdet Kudret'in üçlemesinde sistematik ve işlevsel yönüyle dikkati çekmektedir. Üçlemde epigraf, metnin başında yer alan ama eserle birlikte ilerleyen, süreklilik gösteren ve okurun anlam üretimine doğrudan katılan bir kurucu öge işlevinde kullanılır. Bu çalışmada epigrafın metin içindeki anlamı, kurguya katkısı ve üstlendikleri işlev ayrıntılı biçimde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Çalışmada epigraflar işlevleri, ait oldukları edebî ve yazınsal türler ile kökenleri bakımından sınıflandırılarak çözümlenecektir. Çalışmada hem Cevdet Kudret'in romancılığına dair değerlendirmelere hem de edebî metinlerde epigraf tekniğinin kullanımına dair bir bakış açısı sunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Edebiyatı, Cevdet Kudret, *Süleyman'ın Dünyası*, Roman, Epigraf.

* Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. ORCID: 0000-0002-2913-7946, bilaldemir@yyu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Demir B. (2026). The epigraph in Cevdet Kudret's Süleyman'ın Dünyası (Suleyman's World) trilogy. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 1163-1197. <http://doi.org/10.18506/anemon.1940611>

Received/Geliş: 30 Apr/Nisan 2026

Accepted/Kabul: 12 Aug/Ağustos 2026

Published/Yayın: 30 Aug/Ağustos 2026

e-ISSN: 2149-4622. © 2026 The Author(s). This article is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0): <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Introduction

Cevdet Kudret Solok (1907–1985) is a writer known in Turkish literature for his work as a literary historian and critic. He also worked simultaneously as a poet, playwright, short-story writer, novelist, teacher, and lawyer. Cevdet Kudret's three-volume work, *Story and Novel in Turkish Literature*, along with his studies on traditional theatrical plays and essays on language and literature, has led to his fiction being relatively overlooked (Sezer, 2012, p. 7). For this reason, his work as a novelist, short story writer, and poet is generally mentioned after his scholarly work. Nevertheless, Cevdet Kudret, with his literary works that demonstrate his multifaceted writing, holds an important place in the history of Turkish literature.

One of Cevdet Kudret's lesser-known works is his trilogy of novels titled *Süleyman's World*. This trilogy consists of *Classmates* (1943), *No Clouds in the Sky* (1958), and *You Know the Ant* (1976). These three novels have a two-layered structure. The first layer tells the life story of the main character, Süleyman. The second layer depicts three different historical periods of Türkiye (World War I, the armistice years, and the single-party period during World War II) through Süleyman's environment, the places in which he lives, and the events he witnesses. Therefore, while the novels focus on Süleyman's life journey from childhood to adulthood, they also address Türkiye's social, political, and cultural transformations. Furthermore, themes such as poverty, hunger, war, and the years of occupation are among the novels' striking features.

One of the most prominent features in Cevdet Kudret's trilogy is the prominence of autobiographical elements. Süleyman, the protagonist of all three novels, is a character who bears significant traces of Cevdet Kudret's own life and shows similarities to the author himself. Süleyman's childhood in the novel *Classmates* largely mirrors the author's own life. Autobiographical traces are particularly evident in his childhood during World War I. The author approaches this period with a social sensitivity. It can be said that he processes his personal memories as part of the collective memory. Indeed, he expresses this connection in the following words: “My childhood coincided with the years of World War I. At that time, World War I meant the era of eating straw bread. Yakup Kadri, to criticize a poet, used the phrase ‘the straw-eating generation.’ I was eight or nine years old during the war years. That is, I was from the youngest generation of the straw-eating generation” (Balık, 2026). The author experienced firsthand the poverty and social collapse of the war years. The descriptions of Istanbul during the armistice period in the novel also correspond to his childhood and early youth. The social and economic conditions of occupied Istanbul are conveyed in the work with powerful and realistic observation.

The novel *No Clouds in the Sky*, depicting Türkiye during the single-party era, is enriched with autobiographical elements due to Cevdet Kudret's experience as a teacher in Ankara between 1938 and 1950, allowing him to observe the political and social atmosphere of that period from within. The inclusion of details about the teaching profession in the novel also suggests that it draws from the author's personal experiences. In his last novel, *You Know the Ant*, the author incorporates his own experiences into his writing about the financial difficulties he faced, periods of unemployment, and the labor exploitation. In fact, the theme of poverty, frequently explored in all three novels, can be directly linked to the author's life. Because Cevdet Kudret struggled financially throughout his life, poverty is treated in his works both as a personal tragedy and a social reality (Inci, 2007; Arslan, 2019).

These examples suggest that the author, by generalizing his experiences, sought to represent the transformation experienced by a generation and a society. Therefore, the similarities between the life trajectory of the character Süleyman in the novels and Cevdet Kudret's biography strengthen the autobiographical nature of the novel. The evidence suggests that Cevdet Kudret wrote fiction based on his experiences in both his stories and novels, and in this way, he focused on themes such as economic hardship, the high cost of living, hoarding, profiteering, opportunism, black marketeering, bureaucratic oligarchy, and moral decay experienced during the First and Second World Wars (Arslan, 2019, p. 2; Balık, 2015, p. 40).

According to Sennur Sezer, the most important achievement of these three novels is that they address Türkiye's recent history by also revealing class issues (2012, p. 9). Indeed, in the novels, the political, cultural, and social conditions between 1914 and 1950 are presented within a broad panorama of Türkiye encompassing all segments of society. The moral decay and problematic functioning of bureaucracy experienced during this period, especially in the war years, are examined from a realistic perspective.

In the *Suleyman's World* trilogy, in addition to the subject matter, plot, and characterization, one of the most striking features is the inclusion of an introductory epigraph at the beginning of each numbered section. A total of 146 epigraphs have been identified in the trilogy, and these are used functionally and in a way that is quite consistent with the relevant sections of the novels. This density suggests that the epigraph is more than an occasional element at the beginning of the text. Epigraphs have become a secondary narrative element that continues throughout the text and progresses alongside the novel. Due to this extraordinary density of epigraph usage, this trilogy can be defined as a 'text constructed with epigraphs'.

The epigraphs, which have literary, philosophical, historical, and cultural content, also suggest that these novels are a narrative of history and class. Epigraphs are one of the fundamental devices in Cevdet Kudret's novels that increase the depth of the text and place it in a broader context. For these reasons, this study will examine the epigraph technique in Cevdet Kudret's *Suleyman's World* trilogy and examine its rationale and function. The meaning of epigraphs within the text, their contribution to the plot, and the functions they perform will be examined in detail. In this way, an attempt will be made to reveal how the novel is structured both through its plot and through quotations drawn from outside the text; in other words, how a literary text is deepened by extratextual elements.

Objective

The aim of this study is to examine the use of epigraphs in Cevdet Kudret's novel trilogy, *Suleyman's World*, from a multifaceted perspective. The role of epigraphs, which carry literary, philosophical, historical, and cultural content, in the construction of the novel's historical and class narrative will be examined. In this context, the contribution of epigraphs to the meaning-making processes within the text, their relationship with the narrative structure, and the functions they perform will be evaluated in detail. Furthermore, how epigraphs enhance the depth of the narrative and situate the text within a broader context will be examined, and how the novel is structured through quotations drawn from outside the text will be explained. In this context, the study aims to reveal how a literary text is enriched through extratextual elements and how textual meanings are multiplied.

Method

This study adopts a descriptive and interpretive approach based on textual analysis as a qualitative research method. This study focuses on Cevdet Kudret's *Suleyman's World* trilogy, specifically the novels *Classmates*, *No Clouds in the Sky*, and *You Know the Ant*. The epigraphs within these works have been systematically identified and analyzed. The study classifies the epigraphs according to their functions, the literary and intellectual genres to which they belong, and their sources. Each epigraph's relationship with the text, its contribution to meaning production, and its role within the narrative are evaluated using contextual reading. Furthermore, the influence of the epigraphs on the novel's narrative structure and thematic framework is examined. In this context, the study attempts to reveal how epigraphs function as constitutive and guiding elements of the narrative.

Findings

Cevdet Kudret's *Suleyman's World* trilogy reveals that epigraphs play a decisive role in the construction and direction of the text. In the novels examined, it was determined that epigraphs have a

function of indicating the thematic structure beforehand, interpreting the plot, and deepening the historical and social context in which the characters are situated. The fact that epigraphs draw on different literary and intellectual sources strengthens the textual structure of meaning and allows the reader to interpret the text through intertextual relationships. In addition, it was observed that epigraphs show continuity throughout the novel, exhibiting a parallel progression with the narrative and occupying a significant place within the text. In line with these findings, it was concluded that epigraphs are a fundamental narrative technique in the trilogy, both guiding the production of meaning and increasing the aesthetic and intellectual depth of the novel.

Epigraph Technique in Literary Texts

In Turkish literary terminology, an epigraph is defined as a short poetic or prose phrase placed at the beginning of a work or section that “[preliminaries], summarizes, completes, introduces, or reveals a characteristic of it” (Karataş, 2001, pp. 132-133). The word epigraph is explained in dictionaries in two basic meanings. Firstly, it refers to an inscription, usually written on a plaque, indicating who built a structure and when. Secondly, it refers to words, fragments of poem, proverbs, or maxims placed at the beginning of a book or the sections of a book, summarizing or explaining the thoughts to be expressed in the text. The word is derived from the Greek verb *epigraphein* (to engrave). Epigram was initially used for inscriptions engraved on monuments, but over time it acquired the meaning of “a short and concise poem, usually giving a lesson.” Originating in ancient Greece and Rome, epigraphs initially served as inscriptions, but later evolved into short and concise texts used in literary genres such as novels, plays, poems, and speeches (Zambak, 2007, p. 247).

As a technique used in literary texts, the epigraph involves the deliberate inclusion of excerpts selected from other texts into the main text. Sometimes, these excerpts are used to represent key elements in the analysis of the work, such as sentences, lines, couplets, proverbs, or quatrains. Because of these characteristics, it is considered a conscious choice and a strategic element in the composition. It is usually displayed in parentheses, italics, or a different font (Eliuz, 2016, pp. 126-128). In texts, epigraphs can include literary, philosophical, religious, historical, or geographical quotations chosen by the author to suit the meaning of the text. In addition, quotations from the author's works or excerpts selected from the literary texts of other authors can also be used as epigraphs.

The epigraph, generally used directly or in a transformed form as an "additional text," is a technique present in both modern and postmodern texts. In modern texts, the epigraph is included as an unaltered quotation. According to Nurullah Çetin, this type of text insertion technique is an important method in modern novels that enriches the narrative by incorporating different types of texts into the main plot. Elements like epigraphs, used without disrupting the integrity of the novel, both strengthen the sense of reality and add new meanings to the narrative. Through this technique, when a single narrative form is insufficient, the author can present emotions, thoughts, and historical context more effectively by utilizing different text types. It also adds formal variety to the novel, keeps the reader's interest alive, and makes the narrative more believable. Epigraphs intensify the meaning of the text while adding aesthetic and intellectual depth to the narrative (Çetin, 2019, pp. 213-214).

In postmodernist texts, this usage is observed in terms of providing the function of intertextuality. In such texts, the epigraph is usually quoted in a transformed form, rather than directly quoted as in modern texts. This method does not involve directly copying and pasting other texts, but about using them by modifying, reinterpreting, and transforming them. Some authors re-examine the traditional cultural, artistic, and literary heritage in their own works; they adapt them to the conditions of the age or transform them in a way that serves their own narrative purposes. Text transformation can be carried out in two different ways. The first is the approach in which the value and impact of the transformed text are preserved and adopted. The second is a more ironic approach carried out with the aim of ridiculing, criticizing, or reproducing the text through satire. Authors who prefer both methods create different narrative possibilities through this technique (Çetin, 2019, p. 164).

The approach of text transformation and addition can be associated with both Mikhail Bakhtin's concept of dialogism and Julia Kristeva's theory of intertextuality. According to Bakhtin, the novel is

not a single voice, but a dialogical structure where different discourses, perspectives, and social languages coexist. The method of text addition and transformation precisely produces this polyphony. The inclusion of different text types (novel, letter, poem, document, etc.) in the novel transforms the work from a one-dimensional narrative into a diverse field of discourse (Aktulum, 2000, p. 13). Kristeva, on the other hand, explains this situation more systematically with the concept of intertextuality. According to her, every text is a combination and rewriting of other texts. The transformation and use of traditional narratives (fairy tales, epics, mythology, etc.) within the modern novel closely aligns with Kristeva's idea that "every text is a mosaic of other texts" (Aktulum, 2000, p. 41).

Regardless of whether it is a modern or postmodern text, the epigraph technique is not merely a short quotation added to the beginning of a literary text. It is also considered an influential element in shaping the meaning of the text. This issue is addressed in literary theory through the framework of the concept of 'paratext'. The French critic Gérard Genette defines paratext as the totality of elements that accompany the main text and guide how the reader approaches it (Bayındır, 2022, p. 93).

The function of the epigraph is directly related to its position within the text. It is usually located at the beginning of a novel or chapter, at the point closest to the main text. This position makes the epigraph an intermediary between the text and the reader. The reader enters the text through the epigraph and forms their initial expectations at this threshold. The epigraph is essentially a 'threshold' between the text and the outside world, shaping the reader's approach to the text. Epigraphs can assume different functions. An epigraph can point to the theme of a text, suggest its tone or historical period, establish a connection with other texts, or aid in interpreting the text. In this case, the epigraph is a tool that guides the meaning of the text.

The use of epigraphs is quite common in Turkish literature. Many works from various literary genres have employed this technique. These are generally placed at the beginning of the work. Tolga Bayındır stated that he identified the use of epigraphs in 185 novels written during the Republican era (2022, p. 94). The author noted that epigraphs are also used in literary works, scientific texts, essays, criticism, and research papers. However, he stated that the epigraph has a more prominent function, particularly in the novel genre, due to the semantic relationship it establishes with the text. The use of epigraphs can be seen in many novelists, from Ahmet Hamdi Tanpınar to Orhan Pamuk, from Elif Şafak to Ayşe Kulin, from İhsan Oktay Anar to Mehmet Eroğlu, from Attila İlhan to Ahmet Ümit, and from Yakup Kadri to İskender Pala.

The Epigraph Technique in Cevdet Kudret's *Suleyman's World* Trilogy

The epigraph, used extensively in Cevdet Kudret's *Suleyman's World* trilogy, gains importance as a structural element that progresses along with the novel, constantly expanding the narrative, as an element located at the beginning of the text. According to the analysis, a total of 146 epigraphs were identified: 61 in *Classmates*, 42 in *No Clouds in the Sky*, and 43 in *You Know the Ant*. The epigraphs in the trilogy perform different functions according to the relationships they establish with the novelistic text. It has been observed that epigraphs are used as texts that directly or indirectly relate to the sections in which they appear. A situation, event, emotion, or moment is frequently highlighted by the author through the epigraph. These epigraphs are selected from a wide range of sources, including Ancient Greece, Western literature, religious and philosophical texts, Turkish literature individual authors, and folk culture, including proverb or folk song. However, despite their functional qualities, the extensive use of epigraphs in the trilogy can be seen as a factor negatively affecting the flow of the text.

The author's preference for such a narrative structure is directly related to the intellectual background that defines his novelistic style. Cevdet Kudret's frequent use of epigraphs is also related to his identity as a researcher and literary historian. This multifaceted identity has led to the conscious and selective inclusion of an encyclopedic cultural background in his novels. However, epigraphs do not aim to showcase cultural knowledge but rather to broaden the intellectual scope of the text. From this perspective, epigraphs offer an opportunity to encourage the reader to think and compare, rather than to perform a didactic function. In this way, the reader has the opportunity to evaluate the individual and

social issues presented in the novel together with the common problems of human history through the epigraphs. In this respect, in the *Süleyman's World* trilogy, the epigraph can be considered a fundamental structural element that defines the external framework of the narrative and is embedded within it. Because the historical, social, and moral dimensions of the novels are also formed through epigraphs. This study will attempt to demonstrate how the epigraph develops into a continuous narrative technique in Cevdet Kudret's novels. Since it is not possible to provide an example of epigraph used in the novels within the scope of this study, the examination will be based on some examples of epigraphs found in the novels.

Epigraphs in the Context of Historical and Social Testimony

In the trilogy, while the events unfolding around the life of the main character, Süleyman, are generally presented alongside the political, social, economic, and other issues of the period. Therefore, the author, Cevdet Kudret, has placed an epigraph at the beginning of each chapter, either foreshadowing an event or giving it meaning. A significant political, social, or historical event is presented at the beginning of the chapters with a quotation selected from various texts, reminding the reader of the event or evoking its meaning. The epigraphs used in this function have become prominent as epigraphs expressing historical and social testimony. Cevdet Kudret, particularly in his novels *Classmates* and *No Clouds in the Sky*, has included numerous epigraphs that provide historical and social testimony to connect Süleyman's individual experiences to historical turning points. Considering that the author wrote novels based on autobiographical elements, it is understandable that he must have carefully selected the epigraphs he used at the beginning of each chapter.

The novel *Classmates* deals with the author's childhood years and the armistice period, which coincides with the childhood of the novel's protagonist, Süleyman. The novel realistically portrays the societal conditions shaped by the war during these years. The epigraphs used in the novel also reflect these conditions. The quotation from Aristophanes, "The price of wheat has risen to the heavens in our land, just like the gods" (2012a, p. 39), at the beginning of the Chapter 8, titled "Bread," is an epigraph that defines this function of the novel. This chapter addresses the difficulties associated with bread in Ottoman Istanbul during the armistice period. The novel describes this issue as follows:

The free sale of bread in bakeries was forbidden. Each person was given 100 dirhams of bread per day. The bread was transported to the neighborhoods by carts, and the mukhtars (village heads) and imams were responsible for distributing it to the residents. Each family was given a document indicating the number of people in that family. To receive their daily bread, one had to show their ration card, but also pay four kuruş, the price of one oka (a unit of weight). Everyone only had one ration card (2012a, p. 40).

The struggle to find bread, as described in the novel, is portrayed as a form of poverty and misery, offering a testimony to the era. Indeed, during the armistice years, the bread problem arose, and bread began to be distributed with ration cards (Çavdar, 2014, pp. 290-295). The epigraph placed at the beginning of the chapter also stands out as an epigraph that prepares the reader for this issue and allows readers to perceive the bread problem as a historical issue of humanity. Therefore, it can be seen that every epigraph used in the novels attempts to reflect the event within the relevant chapter, either directly or indirectly.

In Chapter 20 of the novel, the following quotation from Molière's *The School for Women* is included: "You know better than I that, however hard we try, the key that opens all doors is money. That precious metal that turns the heads of so many people, makes victories easier in war as well as in love" (2012a, p. 96). This epigraph is used to show the moral decay that emerged among the people during the years of poverty. The chapter describes how a neighborhood headman tries to get more money from the state by pretending that dead people are still alive. The moral decay caused by war conditions is presented with a realistic perspective, along with the conditions of the time. In this context, the epigraph, through the quotation from Molière, shows the moral decay in occupied Istanbul as a human condition to the reader. It also serves as ironic and tragic testimony to the period.

The novel focuses extensively on the moral decay created by war. Chapter 21 of the novel includes a quotation from Shakespeare's *Macbeth*: "But my lust has no end: your wives, your daughters, your daughters-in-law, your daughters-in-law cannot fill the wells of my lust" (2021a, p. 101). This chapter deals with problems in marital relationships within society. The women's dissatisfaction with their homes and husbands, and their desire for other lives, are presented as moral decay: "The most important event of the day began after the assembly had dispersed and the women had returned to their homes, to their husbands: some of them no longer liked life at home. Their husbands seemed older, uglier, and lazier to them. And from that day on, it was always like this" (2012a, p. 101). The author alludes to the sociological problems experienced within households during the war years.

The epigraphs taken from various authors who witnessed the history of the period give the impression that the author specifically researched and selected them for inclusion in the novel's relevant sections. One such epigraph is the quotation at the beginning of Chapter 29 of the novel, which deals with the great fire that took place in Istanbul in 1918. The quotation, taken from an article by Ahmet Rasim titled "Regarding the Municipality," reads as follows: "Oh dear! The tower will see, give a signal, the pavilion will go, the firemen will get up, come, find water, the hose will come out, start pumping and the fire will be extinguished... Oh my goodness!..." (2012a, p. 144). Immediately following this epigraph, the author begins to explain the fire: "In the spring of 1918, not a single tree bloomed on the vast expanse of land stretching from Cibali to Fatih, from Fatih to Aksaray, and from there to Kocamustâpaşa. The great 'Fatih fire,' which lasted three days and three nights, left neither trees, nor grass, nor moss to welcome spring" (2012a, p. 144). The Cibali-Altımermer Fire of 1918, one of the greatest fire disasters in the city's history, damaged 7,500 buildings (Özmen, 2026, Access Date: 12.12.2025). This fire, which the author witnessed during his childhood and included in the novel, is conveyed through an epigraph taken from Ahmet Rasim. This epigraph is also important for drawing attention to the inadequacy of the fire department during the Ottoman period. In this way, the author presents both a historical event and the negative experiences created by fires in Istanbul to the reader. The epigraph contributes to the plot of the novel while also serving as historical testimony.

Chapter 33 of the novel deals with the occupation of Istanbul. The epigraph at the beginning of the chapter is taken from an article titled "A Dark Day" written by Süleyman Nazif in a newspaper on the day of the occupation:

(November 23, 1918). The demonstration held by some of our citizens on the occasion of the French general's arrival in our city yesterday opened a wound in the heart of the Turk and the Muslim that will bleed forever... Even when the German armies entered Paris in 1871 and marched under a triumphal arch, the French did not suffer as much humiliation as we did. And they did not feel the despair and anguish that we felt from nine to eleven o'clock yesterday morning (2012a, p. 159).

In this chapter of the novel, the disappointment experienced by the people is described through the author's testimony. However, what is noteworthy is that the epigraph at the beginning of the chapter becomes a direct narrative element in the novel. The epigraph, taken from Süleyman Nazif's article on the occupation of Istanbul, reflects the silence and helplessness created by the occupation, while emphasizing the declaration of November 23 as a "dark day" through his article:

A nightmare had fallen upon Istanbul. No one spoke. Everyone was confined to their homes. The next day, only Süleyman Nazif's masculine voice, like the last defensive bullet remaining in the barrel, emerged from Babıali Street and struck the horizons of Istanbul: Through his article describing the occupation, he declared November 23 a 'dark day' (2012a, p. 161).

In this section, the epigraph ceases to be merely a quotation accompanying the text and becomes an integral part of the novel's narrative structure. Süleyman Nazif's article represents the social silence and helplessness in the face of the occupation, while also standing out as a voice of individual resistance. The author intertwines his own testimony with the epigraph, presenting the historical event in both a literary and documentary dimensions. In this way, the epigraph adds emotional depth to the text and strengthens the novel's function as historical testimony.

In Chapter 38 of the novel, titled "Quo Vadis?", the emergence of wealthy classes and changing lineage ties in post-war Istanbul is described. An epigraph from the Kül Tigin Inscription is placed at the beginning of this chapter. This epigraph, extending the idea of historical continuity back thousands of years, shows how issues of identity and sovereignty have been repeated throughout a long historical process: "The noble male child became a slave to the Chinese nation, the pure female child became a concubine. Turkish lords abandoned their Turkish names and adopted the Chinese names of the Chinese lords" (2012a, p. 183). Using the example of post-occupation Istanbul, the author emphasizes issues of identity, belonging, and social conformity. War and shifting power balances force individuals and classes to act in their own self-interest. The Kül Tigin epigraph shows the reader the tendency of individuals and societies to change their identities and social ties according to the conditions of the time, as a phenomenon that repeats itself throughout history.

Another testimony concerning Istanbul during the Armistice period is that while the people lived in misery after the war, some individuals rose to prominence by collaborating with the occupying forces. This theme is introduced in Chapter 53 of the novel with an epigraph taken from Orhan Veli: "What haven't we done for this country!/Some of us died,/Some of us gave speeches" (2012a, p. 245). The epigraph summarizes a period in which both heroism and betrayal coexisted. By comparing the hardships faced by the people with individuals' pursuit of self-interest and conformity, the author reveals social injustice and moral decay to the reader.

The novel *No Clouds in the Sky* is set during World War II. The epigraph at the very beginning of the novel, which also determines its title, is a folk song: "There are no clouds in the sky, what is this smoke? / There are no dead in the neighborhood, what is this lament?" (2012b, p. 13). Through this epigraph, the atmosphere, emotion, and theme of the novel are immediately conveyed to the reader. The folk song reflects the uncertainty and social unease created by the war, preparing the reader for the spirit of the era. The novel particularly deals with the negative atmosphere created by World War II in Türkiye. In this part of the trilogy, Süleyman is a teacher. Starting his career as an idealistic teacher, he transforms into an ordinary civil servant due to the cumbersome bureaucracy of the time and the various emotional experiences he undergoes. Frequently drunk and idle, Süleyman represents the moral decay and corruption experienced by the civil servant class of the time. In the first chapters of the novel, epigraphs selected from literary texts, dealing with themes of romance, depravity, corruption, and love, are used. These epigraphs reveal the social and cultural structure of the period, the inner world of individuals, and social decay to the reader. The author examines the condition of an era within the framework of literary sociology and attempts to bring together history, the individual, and social criticism through epigraphs. Therefore, although they may not directly recount an event, most of the epigraphs in these sections bear witness to the spirit of an era.

The epigraphs at the beginning of the novel's chapters serve an important function in conveying the human and social landscape of the period to the reader. For example, the epigraph taken from Aristophanes offers an ironic perspective on the concepts of love and activity of the time: "-For the love of Zeus the Savior, your master is a nobleman. -How could he not be noble, his only occupation is drinking and mating" (2012b, p. 97). Balzac's words are also important in explaining the state of human emotions of the time: "I am a great poet. I do not write my poems: they are in action and emotion" (2012b, p. 109). The quotation from Surah Al-Kahf from the Quran draws attention to the relationship between the people of that period and reality: "We placed a veil over their ears in that cave for many years" (2012b, p. 111). Chekhov's epigraph subtly reveals the officials of the time and the hesitations in human behavior: "Forbidden! That's all!... But conversely, he thought that there was always an element of doubt and hesitation hidden in 'permissions'" (2012b, p. 115). These epigraphs deepen the historical and social context of the novel. They not only make the reader feel the emotional and intellectual world of the characters but also reflect the social and cultural climate of the period, the behavior of individuals, and social decay.

A section of the novel that serves as historical testimony focuses on the community centers and village institutes of the 1940s and the teachers who worked there. This is clarified in the introduction to Chapter 21 with an epigraph taken from İsmail Hakkı Tonguç's book, *The Village to Be Revitalized*:

“Most of the energy of those who tried to develop the village with unplanned, shapeless, and mechanical work was wasted” (2012b, p. 138). This epigraph emphasizes how the idealistic efforts and energy of teachers in the village institutes were squandered due to the limited conditions and unplanned practices of the time. It offers the reader both a historical context and the opportunity to see the conflict between the efforts of individuals and the inadequacies of the social structure.

Chapter 22 of the novel addresses the misery and hunger experienced by the population. The epigraph summarizing this situation is taken from Steinbeck's *The Grapes of Wrath*: “Those who had never seen hunger in their lives saw and recognized hunger in the eyes of others” (2012b, p. 146). The epigraph, in addition to depicting the material poverty of the period, also emphasizes the process through which people understand and empathize with one another. It strengthens the novel's function as a historical witness, making the reader feel the social and individual effects of hunger. The novel frequently addresses the misery and hunger caused by the war. The severity of the situation is particularly evident in the Anatolian countryside. The author conveys the gravity of hunger and misery through epigraphs from Dante's *Divine Comedy*, which he places at the beginning of many chapters. For example, the epigraph used at the beginning of Chapter 26 conveys the situation in a style that also evokes a postmodernist metafictional atmosphere: “And now, O reader, if you hesitate to believe what I am about to tell you, it is not surprising, for even I, who have seen it with my own eyes, find it hard to believe” (2012b, p. 159). This epigraph evokes the scenes of hell in Dante's *Divine Comedy*. Hunger and misery are felt by the reader almost as physical pain and horror. While acknowledging that the reader may question the veracity of the events with skepticism, the author emphasizes the shocking and unbelievable conditions created by the war. By reinforcing the historical testimony, the author prompts the reader to reflect on both the gravity of the events and the narrator-centered nature of the narrative.

Many epigraphs used in Cevdet Kudret's novels have served as powerful tools, combining historical testimony and social criticism. The text is deepened by epigraphs chosen to suit the themes of war, fire, poverty, and the various human conditions experienced within the novel's setting. Through these epigraphs, the reader can both observe historical processes and deeply feel the emotional and social experiences of individuals. Epigraphs taken from numerous authors, such as Aristophanes, Dante, Balzac, and Chekhov place the human and social landscape of the period within a literary and philosophical framework.

Epigraphs Reflecting a Social Realist Perspective

The epigraphs used in the *Suleyman's World* trilogy were not intended only to prepare the reader for the text. They are also significant in revealing Cevdet Kudret's literary perspective and ideological stance. Indeed, Cevdet Kudret, known as a social realist writer who focuses on class issues (Balık, 2015, p. 32; Türk, 2019), clearly demonstrates this characteristic in the *Suleyman's World* trilogy, both in terms of subject matter and plot and through the epigraphs used. The epigraphs used in these novels are important elements that makes the author's literary perspective and discourse more visible.

First of all, the subject matter of all three novels reflects the author's social realist approach and ideological stance. Poverty, hunger, work, exploitation of labor, and a critique of imperialism are the main themes that immediately stand out in the trilogy. The economic class differences within society, the opposition between the upper and lower classes, and the rise of money as a decisive measure of value are prominent themes in all three novels. Furthermore, the inability of people to receive fair compensation for their labor despite their efforts, the focus on Istanbul during the Armistice period, the portrayal of the occupation as a system of exploitation, the post-war enrichment and the accompanying moral decay, and the depiction of poverty as a consequence of exploitation are fundamental elements that define the author's literary stance. The epigraphs used in the novels *Classmates*, *No Clouds in the Sky*, and *You Know the Ant* complement these themes. These epigraphs serve a function that makes the author's social realist approach visible from the outset, centralizing the issue of class and property relations. These epigraphs, particularly through universal observations on human nature, morality, vested interests, and class inequalities, establish the ideological framework of the novels.

For example, at the beginning of Chapter 7 of the novel *Classmates*, the sentence "One extra plate crushed the table like a mountain" (2012a, p. 37), taken from Tevfik Fikret's story "The Little Family," depicts the tangible weight of poverty through a single image. This epigraph makes visible the class tension surrounding ownership and sharing through the image of an extra plate on the table. This is one of the first images that evokes the author's literary perspective and ideological stance. In Chapter 10 of the novel, a long quotation from La Fontaine's fable "The Shepherd and the King" ironically questions the distance between power and the ordinary person:

A king brought a shepherd to his palace.
This happened not in our time,
but in the good old days.
This shepherd won the king's favor.
All this shepherd had ever seen in his life,
A monk, sheep, dogs,
And wolves, that's all. His only friend, a monk, came running to him:
'Oh,' he said, 'is it real or a dream?
What I see is mine?
You are beside the king,
Among the great ones?
Beware of kings!
Their love is treacherous...' (2012a, p. 49).

This epigraph juxtaposes the allure of upward social mobility with the unreliable nature of power. From a social realist perspective, this text suggests that the patronage of the ruling class is temporary and based on self-interest. From a socialist realist perspective, this epigraph serves to explain that the relationship between classes is not determined by friendship or favor, but is based on power and self-interest.

The aphorism from La Rochefoucauld, "As rivers flow into the sea, so virtues are lost in the sea of self-interest" (2012a, p. 86), quoted at the beginning of Chapter 17, explains the moral basis of the frequently encountered self-interested relationships in the novel. The dissolution of virtue in the face of self-interest is presented as the natural consequence of a class order in which self-interest is the determining factor. From a socialist realist perspective, this points to the class-based foundations of moral decay. The following words from Beaumarchais's *The Marriage of Figaro*, quoted in Chapter 28, are important for the socialist realist understanding of the novel:

No, Count, it will not be yours. You think yourself a great genius because you are a great nobleman, don't you? Nobility, wealth, good fortune-these things give one pride. But what did you do to obtain all these things? You took the trouble to be born, that's all. And you're just an ordinary man. But I... I, lost in the crowd, had to demonstrate the knowledge and skill required to govern all of Spain for a slice of bread over a hundred years. And then you dare to challenge me! (2012a, p. 106).

This long epigraph can be said to highlight the novel's critique of class by emphasizing that nobility and wealth are acquired through inherited privilege rather than labor. The question posed by Musset at the beginning of Chapter 30, "Has the king's jester died? Who has taken his place?" (2012a, p. 149), implies that while roles may change in the power structure, the underlying structure remains unchanged, offering a critique of human nature. In this chapter, the minister's indifference to the people during the fire in Fatih, despite mingling among them, is ironically portrayed as evidence that nothing had changed in their situation. Therefore, the epigraph and the chapter content are quite consistent. In Chapter 36, the following words, quoted from Voltaire's *Candide* and read as a critique of humanity, are significant: "Do you think that people have always killed each other as they do today, that they have always been so deceitful, treacherous, ungrateful, thieving, weak, faithless, vile, envious, gluttonous, drunken, miserly, passionate, murderous, gossipy, vagabond, bigoted, hypocritical, and foolish?" (2012a, p. 168). Here, the historical continuity of evil in human nature is questioned, but within the context of social realism, this evil is presented in relation to the class-based system of interests. In

Chapter 39, the words taken from La Fontaine's fable "Two Friends" – "There was a country called Monomotapa... One person's property was like another's; Apparently, in that country, friendship was different from ours" (2012a, p. 188) – convey an ideal of solidarity in which private property has been abolished. Therefore, it can be understood that these epigraphs in the novel were included to demonstrate the author's attitude towards concepts such as humanity, wealth, and labor, as well as the social realist aspect of the novel.

A similar epigraph strategy is employed in the novel *No Clouds in the Sky*. In Chapter 11, the sentence "Then what we did for each other was empty, useless. People clash and break each other, but cannot unite" (2012b, p. 84), taken from Anatole France's *The Red Lily*, emphasizes social disintegration and a lack of solidarity. This can be considered one of the clearest texts revealing the author's ideological stance through an epigraph. In Chapter 12, the lines "-For the love of Zeus the Savior, your master is a nobleman. -How can he not be noble, his only occupation is drinking and mating" (2012b, p. 97), chosen from Aristophanes' *The Frogs*, mock the concept of nobility and question class privileges. In Chapter 29, a long quotation from Manzoni's novel *The Betrothed* emphasizes the place of parasitic and tyrannical types within the social structure:

Those who, whether foreign or native, have no profession to work in, or even if they have a profession, do not practice it but instead attach themselves to a knight, a nobleman, an official, or a merchant, for the purpose of acting as a partisan or helper, for payment or compensation, or to be used in any organized and insidious work against others, shall be considered tyrants and vagrants, and these decrees shall be enforced against them (2012b, p. 171).

In Chapter 30, the quotation from Horace's *Satires*, "The people whistle at me, but I, at home, applaud myself as I look at the money in my vault" (2012b, p. 176), shows that money has replaced moral standards. In Chapter 38, the quotation from Montaigne's *Essays*, "Even if we ascend to the highest throne in the world, we will still sit on our own backsides" (2012b, p. 226), emphasizes that power does not change the essence of humanity. In Chapter 39, the words taken from Manzoni, "Don Abbondio was neither noble, nor rich, nor brave... He understood that he resembled an earthenware pot and had to live among a number of iron pots" (2012b, p. 229), symbolize the fragility of the powerless individual within the rigid class structure.

In *You Know the Ant*, the novel's introduction features lines from Tevfik Fikret's poem "The Grasshopper and the Ant": "You know the ant: / It's a tiny little animal; / It's very thrifty, but / It's very selfish; this is a flaw, / The selfish one becomes cruel..." (2012c, p. 13), which shifts the tension between diligence and selfishness to a class-based reading. In Chapter 2, the sentence "[h]e endured everything, I managed to remain honest amidst so much poverty; extremely honest" (2012c, p. 20), taken from Knut Hamsun's novel *Hunger*, expresses moral resilience in poverty. In Chapter 19, the ruthless nature is emphasized through a long ant metaphor taken from Turgenev's *Fathers and Sons*. This metaphor refers to the mercilessness of a competitive system (2012c, p. 114). Turgenev's ant metaphor evokes a natural order where the strong oppress the weak. In a social realist reading, this can be interpreted as an allegory of a competitive class structure. In Chapter 20, Beaumarchais's quotation from *The Barber of Seville*, "Justice?... Justice exists only among wretched people like you... I am your master, that is reason enough for me to always be right" (2012c, p. 124), is used to criticize the law, explicitly stating that it operates in favor of the dominant class. In Chapter 38, Yunus Emre's lines, "They say a stranger has died / They hear about it after three days / They wash him with cold water / A stranger like me" (2012c, p. 185), reveal the invisibility of the poor and helpless in society.

It can be said that in Cevdet Kudret's trilogy, human nature and class relations are discussed through universal texts. Social realist discourse establishes the intellectual foundation of the novels even before the events begin, clearly demonstrating their ideological dimension. The events and suffering depicted in these novels are presented not as individual weaknesses, but as consequences of the class system.

Epigraphs in the Context of the Main Character's Development

The use of epigraphs in the *Suleyman's World* trilogy stands out as a structure consistent with the internal logic of the narrative. The function of the epigraphs transforms in parallel with the growth stages and intellectual development of the main character, Suleyman, in the novels *Classmates*, *No Clouds in the Sky*, and *You Know the Ant*. Therefore, it can be understood that the use of epigraphs is treated not as a fixed technique throughout the trilogy, but as a dynamic structure accompanying the development of the text.

The first novel of the trilogy, *Classmates*, is the work with the most intensive use of epigraphs. This intensity is directly related to the central focus on childhood and early adolescence. Childhood is treated as a fundamental stage in which language, consciousness, moral judgments, and social awareness are shaped. The epigraphs used are particularly concentrated in the context of childhood consciousness formation. Primarily, the author portrays childhood as an exuberant period associated with lyricism, and constructs the epigraphs accordingly. Lyricism dominates the numerous poetic quotations from various poets in the work. The author considers childhood as the first and last exuberant period before one encounters the realities and sorrows of the world. The epigraphs used also fulfill this function in a sense.

There are scents as fresh as children's skin,
Sweet as flutes, green as meadows,
- There are scents wild, rich and abundant,
Expanding and spreading like infinite things,
Scents like musk and amber, benzoin, incense,
Singing the exuberance of sense and thought. (2012a, p. 83).

This epigraph, taken from Baudelaire, reflects Süleyman's childhood feelings and youthful excitement. Similarly, the love Süleyman experienced in his youth is described with lyrical epigraphs. For example, "It's as if my heart is where every woman treads" (2012a, p. 227), quoted from Necip Fazıl's poem "Women's Legs," is an epigraph that fulfills this function.

In *Classmates*, childhood, memory, language, and sensitivity are established through epigraphs. The lines "As if it were today, I remember it / The first day, the first lesson, the first syllable" (2012a, p. 15) from Ziya Osman Saba appear at the beginning of the novel, serving to determine the narrative's fundamental direction. In the same novel, Fazıl Hüsni Dağlarca's lines "Were these the hands that emerged from the fairy tales / Were these the hands I extended to dreams?" (2012a, p. 22) serve to emphasize the permeability between childhood and the world of imagination.

The formation of the first conscious awareness in childhood is also revealed through epigraphs. How Süleyman's cognitive state develops is conveyed through these epigraphs. Süleyman's interest in historical events, which shapes both his local culture and his universal worldview and consciousness, is established through the connections of these epigraphs. Süleyman Nazif's text on the years of occupation, the excerpt from the Kül Tigin Inscription, and the assessments of the human condition by many writers all construct the experience of childhood not as a realm of individual innocence, but as a realm of consciousness surrounded by poverty and class inequality. Therefore, *Classmates* is the novel in which the epigraph is used most prominently as an element that constructs and directs the narrative.

In the second novel, *No Clouds in the Sky*, a significant shift in the use of epigraphs is evident. This is primarily due to the novel's focus on a transitional phase in which the individual confronts society and historical conditions directly, moving beyond the childhood narrative. In contrast to the lyricism and exuberance of childhood in the first novel, the second novel reflects a harsher and more painful experience of poverty and hunger, conveying a realistic, emotionally charged atmosphere leaning towards tragedy through epigraphs. Because poverty and moral decay are prominent themes in *No Clouds in the Sky*, the text is largely shaped by social realist portrayals of human life. Through quotations from authors such as Alessandro Manzoni, Fyodor Dostoyevsky, Anton Chekhov, Ivan Turgenev, Knut Hamsun, and John Steinbeck, the character's struggle for survival is constructed with a perspective approaching realism. Through epigraphs taken from Gogol's *Dead Souls* and Dostoyevsky's works, humanity, hunger, corruption, and self-serving interests are represented as a human drama, and this

framework accompanies the main character's cognitive development. In this novel, which features a quantitatively extensive number of quotations from Russian authors, the author clearly reveals the character's transformation through his choice of epigraphs. Furthermore, to better understand the emotional and mental atmosphere of the novel, the author constructs the epigraphic universe within the context of the *Divine Comedy*. Eight epigraphs from this work are used. Solomon's struggle for survival, war, and poverty are narrated through epigraphs in parallel with the human landscapes in the *Divine Comedy*, and Solomon frequently refers to this work within the text. For example, the epigraph quoted from Dante, "I saw many flocks of naked souls, all weeping bitterly" (2012b, p. 207), and the epigraph, "If you want me to comfort you a little, first tell me who you are" (2012b, p. 152), are used in an important function to show Solomon's self-discovery and his search for life in the world. Therefore, as the character grows and develops, the epigraphs accompany this process, and the discourse of the epigraphs develops and changes along with the character's age and consciousness.

In the novel *You Know the Ant*, we encounter the perspective on life and the world of a mature individual whose thoughts have become clearer. In this novel, the character's inner world reflects greater consciousness, their evaluations are deeper, and their intellectual maturity is clearly felt. In this novel, the epigraphs no longer serve to make sense of the past; instead, they question the present and the social order, encouraging hope for the future. Examples include the epigraph "I am between two worlds, and I am not comfortable in either" (2012c, 52) from Thomas Mann; "Enough of the madness from now on..." (2012c, p. 126) from Cahit Sıtkı Tarancı; and "There will be something called happiness. I wonder if I can find it?" (2012c, p. 135) from Sait Faik Abasıyanık. The epigraphs taken from Euripides, "If you heed the word of reason, you measure the nobility of mortals by their actions and character" (2012c, p. 163) and "Yes, the sunlight is sweet; I like to hope" (2012c, p. 166), as well as the epigraph from Sophocles, "I came into the world not to share hatred, but love" (2012c, p. 203), reflect the character's transformation. Suleyman's spiritual and intellectual development progresses in parallel with the changes in his epigraph choices, and this transformation becomes one of the structural elements of the text.

When the three novels are considered together, it is clear that the use of epigraphs evolves along with the internal dynamics of the narrative. In the first novel, the epigraph assumes a guiding function, constructing the narrative and defining its ideological framework. In the second novel, it becomes clear that the character's consciousness develops through epigraphs as he comprehends the events unfolding in his life and the society he witnesses, and forms opinions about them. In the final part of the trilogy, the epigraph ceases to be an external reference and transforms into a narrative tool that parallels the character's internal transformation, guiding them towards the future and supporting the construction of hope and consciousness. Of course, many epigraphs related to war, poverty, and hunger, which are dominant themes throughout the novels, continue to be used in a similar manner. Many epigraphs, particularly from Dante and Knut Hamsun, are given regarding hunger. However, these epigraphs serve more to enable the reader to focus on the atmosphere of the novel and to better understand the conditions of the period, rather than directly guiding the character's individual development.

Classification of Epigraphs by Source and Genre

The epigraphs in the trilogy *Suleyman's World* demonstrate a remarkable diversity in terms of the literary genres to which they belong. The author, Cevdet Kudret, includes poems, novels, plays, and prose texts, as well as anonymous works reflecting folk culture, in his epigraphs. The sources of the epigraphs range from ancient Greek and Latin texts to French, Russian, German, Spanish, and Indian literature, Turkish literature, folk culture, and religious texts. Cevdet Kudret particularly uses epigraphs from Western literature and intellectual texts extensively in the trilogy. Of course, given that Cevdet Kudret is a literary researcher and, as evidenced by his anthology *Selected Pieces from Western Literature*, is proficient in Western languages, his use of Western authors and sources is natural. This has ensured that the epigraph choices in the trilogy are based on a broad knowledge of Western literature.

In addition, it is thought that the translation movement, which began in the 1940s and took shape around the Translation Bureau under the leadership of Hasan Âli Yücel, the then Minister of National Education, also influenced the choice of epigraphs. This may be because many novels and prose works by Western authors were translated into Turkish in the 1940s. These works were published by the state printing house and reached a wide readership. The translation of a total of 1,247 works, primarily Western classics, between 1940 and 1966 (the years in which the first two novels in the trilogy were written), is important in terms of showing the cultural atmosphere of that period (Bozkurt, 2021). The fact that many works by authors such as Dante, Shakespeare, Balzac, Molière, Dostoyevsky, Chekhov, and Gogol, as well as Greek and Latin classics used in the epigraph selection of the trilogy, were translated during these years (Bozkurt, 2021) helps reveal this context. Therefore, it is thought that the intense translation activity of the period influenced the variety of sources and genres that Cevdet Kudret used in his epigraph selection. In this context, it can be stated that the sources on which the epigraphs in the trilogy are based were shaped both by the possibilities offered by the translation movement of the period and by the author's personal reading experience.

Epigraphs Taken from Literary Texts

The trilogy utilizes numerous epigraphs from literary genres such as poetry, novels, and plays. Clearly demonstrating the author's background as a literary researcher, this structure includes epigraphs from many authors of Turkish and world literature. These epigraphs serve to define the novels' themes, plot, emotional tone, and atmosphere. The texts and authors used are the products of a conscious choices. Poetry, along with the novel, is the genre with the greatest number of epigraphic sources.

In the novel *Classmates*, epigraphs are taken from poets such as Ziya Osman Saba, Fazıl Hüsni Dağlarca, Orhan Veli, Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Necip Fazıl, Baudelaire, and Verlaine. In keeping with the novel's themes, these poems are chosen with a lyrical style that evokes melancholy and sadness. The use of quotations from the melancholic poems of Baudelaire and Verlaine is not coincidental, as the work heavily features scenes of Istanbul during the armistice period. The political and social structure of the era is reflected through the spirit of the poems.

Poetry is also featured in the novels *No Clouds in the Sky* and *You Know the Ant*. In *No Clouds in the Sky*, a quotation from Tevfik Fikret's poem "Fog" emphasizes the dark atmosphere of Istanbul during the armistice and the poverty of the people. In *You Know the Ant*, quotations from Orhan Veli, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Yahya Kemal, and Yunus Emre are included. The epigraphs taken from the poems of Tarancı, Yahya Kemal, Melih Cevdet, Orhan Veli, and Dıranas reflect Süleyman's feelings about love.

The poets chosen as epigraphs in the novels are directly related to the time period in which the narrative takes place. For example, Orhan Veli, whose poems are used as epigraphs, is one of the important representatives of the Garip movement of the 1940s. There is a temporal correspondence between his novels, *Classmates*, published in 1943, and *No Clouds in the Sky* and *You Know the Ant*, which deal with the 1940s. The ordinary people, poverty, and ironic situations in Orhan Veli's poems coincide with the content and atmosphere of the novels. Similarly, Cahit Sıtkı Tarancı, whose epigraphs are used, is also one of the important poets of the period. The themes of weariness and death in his poems are in harmony with the atmosphere of the period described.

The epigraphs taken from Yahya Kemal's poems and texts are important in terms of reflecting the Istanbul of that period. This is an effective way of relating the author and the period. Cevdet Kudret's life, including the walled city of Istanbul, is depicted as a landscape through quotations from Yahya Kemal's poem "Kocamustafapaşa". Furthermore, other epigraphs taken from Yahya Kemal, Ahmet Haşim, and Orhan Veli have the characteristic of conveying the perception of Istanbul and its culture into the text. Istanbul is presented to the reader as a place that encompasses both the splendor of the past and the poverty and conditions of the armistice period.

From Western poetry, the trilogy includes selections from poets such as Dante, Baudelaire, Paul Verlaine, and Giuseppe Parini. The conception of hell in many lines taken from Dante's *Divine Comedy*

and the modern urban melancholy expressed in lines taken from Baudelaire's poems represents a body of texts that are quite suitable for the themes of hunger, poverty, and idleness dealt with in the novels.

Another important literary genre represented in the trilogy is the novel. This genre often features numerous borrowings from Western literature, with a particularly strong influence from nineteenth-century novels. Prominent authors include Balzac (*The Lily of the Valley*, *Eugenie Grandet*), Flaubert (*Madame Bovary*), Dostoevsky (*Crime and Punishment*, *Poor Folk*, *The Oppressed*), Gogol (*Dead Souls*), Turgenev (*Fathers and Sons*), John Steinbeck (*The Grapes of Wrath*), Miguel de Unamuno (*Mist*), Anatole France (*The Red Lily*), Manzoni (*The Betrothed*), Jack London (*The Desire to Live*), Silone (*Bread and Wine*), André Gide (*The Narrow Gate*), and Knut Hamsun (*Hunger*). In these authors' novels, which have earned a place in world literature, a realistic perspective, the conflict between humanity and morality, and the tension between the individual and society are generally prominent themes. Looking at the epigraphs used, it is evident that Russian and French literature are particularly prominent, which is significant in reflecting the trilogy's social realist stance. Therefore, it can be said that Cevdet Kudret drew inspiration from and drew upon the realist novel tradition. In fact, the subject matter, atmosphere, and plot of the trilogy were shaped by epigraphs taken from these novels. The novelistic epigraphs, in particular, serve to reinforce the class sensitivity within the trilogy. These epigraphs have served to address the themes of hunger and labor as global problem. Through these authors, poverty is presented as a common concern in world literature.

The theatrical epigraphs, on the other hand, are particularly functional in terms of irony and criticism. Epigraphs are primarily taken from ancient tragedies such as Sophocles (*Antigone*), Euripides (*Heracles*, *Hecuba*), Plautus (*The Pot*, *Amphitryon*), and Aristophanes (*The Coal Carriers*, *The Frogs*), as well as classical plays like those by William Shakespeare (*Hamlet*, *Macbeth*, *A Midsummer Night's Dream*) and Molière (*Azaria*, *The School for Women*, *The Forced Marriage*, *Tartuffe*, *The Miser*). Other playwrights from whom epigraphs have been taken include Beaumarchais (*The Marriage of Figaro*, *The Barber of Seville*), Paul de Musset (*Fantasio*), Maeterlinck (*Inside the House*), and Gorky (*Among the Rabble*). Epigraphs from Molière's *The Miser* and *Tartuffe*, Shakespeare's *Hamlet* and *A Midsummer Night's Dream*, and Plautus' *Amphitryon* and *The Pot* are used to expose the moral contradictions of society. Molière's epigraphs address the same theme through humor and irony. The epigraphs taken from Sophocles' *Antigone* are particularly significant for illustrating the conflict between individual conscience and state authority, especially in relation to the contradictions within Suleyman's teaching career. Similarly, Aristophanes' comedies present political and social criticism through humor, which has proven quite functional in the context of the corruption experienced in society and the bureaucratic class during periods of poverty depicted in the novels.

In addition to the genres discussed above, epigraphs from other literary genres, such as memoirs, travelogues, newspaper columns, letters, and fables have also been used. Each of these epigraphs appears only once. Nevertheless, these examples are important in demonstrating the diversity and richness of the literary genres that the author employs in his novels.

Epigraphs Taken from Philosophical, Religious, and Cultural Texts

The trilogy includes epigraphs taken from texts by important representatives of intellectual traditions, such as Epictetus, Lucian, Montaigne, Blaise Pascal, Jean-Jacques Rousseau, La Rochefoucauld, Voltaire, and André Gide. Quotations from Horace's *Satires*, Montaigne's *Essays*, La Rochefoucauld's *Aphorisms*, Voltaire's *Candide*, and Gide's *The Earthly Pleasures* strengthen the intellectual dimension of the trilogy. During the periods when the main character, Suleyman, questions himself and his life, the epigraphs selected from these texts are used functionally. Furthermore, these epigraphs enable the reader to analyze the novel from a psychological, philosophical, and social critique perspectives. Therefore, these epigraphs make it necessary to focus on the intellectual background of the trilogy.

The trilogy also draws upon sacred and historical texts such as the Quran, the Bible, and the Kül Tigin inscription. In the novel *No Clouds in the Sky*, the verse from the Surah Al-Kahf in the Quran,

"And We placed a veil over their ears in that cave for many years," is used as an epigraph (2012b, p. 113). The choice of this verse gains meaning from the scene Süleyman encounters during a visit to a civil servant's office. Some of the officials are asleep, while those who are awake are playing card games (2012b, pp. 113-116). In this context, the verse is used to symbolically reflect the state of bureaucracy mired in inertia. The phrase "a veil placed over their ears in the cave" implies the insensitivity and lack of awareness of the officials toward their social responsibilities. With this implication, the epigraph places the situation within a critical and ironic framework, offering a general assessment of the civil servant typology of the period. The verse from the Book of Genesis in the Bible, "And there was famine throughout the whole earth, so Joseph opened all the storehouses and sold grain to the Egyptians. And the famine became severe in the land of Egypt, and because the famine was severe everywhere, all the world came to Egypt to buy grain from Joseph" is given (2012b, p. 205). In the section where the epigraph is located, a relief campaign for the poor was organized at the Community Center through Solomon, and money and food were collected to be distributed to the people. While the story of Joseph describes the opening of the storehouses and the fulfillment of the people's needs in the face of famine, the novel similarly deals with the themes of scarcity and solidarity. This parallel has created a meaningful link between the epigraph and the novel. Thanks to these epigraphs, the social problems witnessed by Solomon in the novels are placed within a universal and historical framework. What is experienced individually is linked to the collective memory of human history.

The novels also contain epigraphs taken from proverbs, folk songs, and anonymous texts. In Chapter 43 of *Classmates*, the anonymous saying "The stable bench where he sat, the Istanbul song he sang" (2012a, p. 206) is used. In Chapter 24, the folk song "While Going to Üsküdar" is given as an epigraph at the beginning of the chapter (2012a, p. 114). In the introduction to the novel *No Clouds in the Sky*, the folk song "There are no clouds in the sky, what is this smoke? There are no dead in the neighborhood, what is this lament?" (2012b, p. 13) is given. Although not used as epigraphs, many folk songs sung by Süleyman are also included in various parts of the novels. These examples show that the author enriches the text by incorporating elements of folk culture and anonymous literature into the fabric of the novels, adding a social and cultural context. In the novel *You Know the Ant*, there are quotations from Eşrefoğlu (2012c, p. 105) and Yunus Emre (2012c, p. 185). An anonymous folk song also appears at the beginning of Chapter 37.

These epigraphs strengthen the novels' connection to folk culture. Although the novels often draw on Western classics, these uses provide an opening towards folk discourse. This is important, first and foremost, because it shows that the novels are not limited to a purely Western intellectual framework. In this way, novels bring together different cultural sources, transcending a one-sided perspective. The relationship established with Western classics, along with the folk culture epigraphs, creates a local cultural foundation.

Discussion

This study examines and compares Cevdet Kudret's three novels published under the title *Süleyman's World* within the context of epigraph theory. All three novels contain a significant number of epigraph examples compared to similar novels in Turkish literature. Based on these findings, it can be said that in Cevdet Kudret's *Süleyman's World* trilogy, epigraphs function as a fundamental structural element that forms the backbone of the text. In particular, the transformation of the epigraphs in parallel with the thematic development of the novels shows that the author consciously and systematically uses this technique as a narrative strategy. The epigraph ceases to be a secondary element standing outside the text and acquires the function of a second narrator who directly participates in the construction of meaning in the novel.

Throughout the trilogy, the epigraphs continually reinforce themes such as historical testimony, class conflict, poverty, and moral questioning, strengthening the social realist dimensions of the novels. This also allows the reader to evaluate the text within a specific historical and social context. In particular, the fact that the novels are placed within a universal framework through epigraphs selected from different cultural and literary traditions is a noteworthy feature that distinguishes the novels.

However, the frequent and intensive use of epigraphs can weaken the flow of the narrative in some sections and distract the reader's attention from the main plot. Therefore, it can be said that the frequency of use is as important as the functional power of the epigraph in terms of narrative balance. While the inclusion of an epigraph at the beginning of each chapter in novels may initially be seen as a choice that increases the depth of the narrative, this intensive use suggests that confidence in the internal dynamics of the narrative remains limited. In particular, the frequent reinforcement of the meanings conveyed by the plot and character development through epigraphs can make the narrative power of the novel dependent on external texts. This situation leads to the epigraph being used not only as a functional narrative tool, but also as an element that complements the intellectual or emotional dimensions that the narrative sometimes leaves incomplete. Therefore, excessive and continuous use of epigraphs, instead of strengthening the aesthetic integrity of the novel, can also lead to a result that weakens the flow of the narrative and pushes the narrative possibilities of the text into the background.

Conclusion

This study aimed to analyze the epigraphs used in Cevdet Kudret's novels *Classmates*, *No Clouds in the Sky*, and *You Know the Ant*, published under the title *Süleyman's World*, as functional narrative elements. The analysis revealed that epigraphs, in these three novels, have developed into elements that progresses alongside the narrative, shows continuity, and directly participates in the production of meaning.

The study showed that epigraphs are not merely quotations guiding the reader at the beginning of the novels, but play a constitutive role in determining the rhythm, intellectual orientation, and historical perspective of the narrative. Throughout the trilogy, the epigraphs used continually reinforce fundamental themes such as historical testimony, moral questioning, class criticism, and experiences of poverty, thus expanding the semantic field of the novel. The epigraph has ceased to be a decorative element outside the narrative and has become an integral part of the novel's internal structure and a second narrative space. The study also demonstrated that the use of epigraphs underwent a functional transformation among the three novels. In *Classmates*, the epigraph functions to construct and guide the narrative, while in *No Clouds in the Sky* it serves as a tool to interpret and deepen the experiences depicted, and in *You Know the Ant*, it acquires a more distinct quality through rational reflection and a future-oriented perspective. This transformation reveals that the epigraph is consciously repositioned according to the thematic and historical phases of the narrative.

Classifying the epigraphs according to literary genres, writing styles, and cultural geographic origins shows that Cevdet Kudret does not position his novels within a single literary tradition. It is understood that a multifaceted selection is made in the epigraphs, drawing on Turkish literature, Western literature, and Ancient Greek literature. Poetry, theater, novels, religious and philosophical texts, historical documents, and elements of folk culture are incorporated into the novel through epigraphs, thus transforming the individual life narrative into a framework of universal human experience. This diversity clearly demonstrates that the epigraphs are not accidental, but rather chosen in accordance with the intellectual and aesthetic goals of the narrative. Classification within the context of literary genres and writing styles reveals that in the *Süleyman's World* trilogy, the epigraph is a fundamental narrative tool that establishes the aesthetic, intellectual, and historical layers of the novel. However, despite all its functional aspects, the excessive use of the epigraph in the trilogy can also be considered an element that weakens the flow of the text.

Recommendations

Based on the findings of this study, it is suggested that future research on Cevdet Kudret's works should comparatively examine the use of epigraphs in the context of different novels and genres. Studies revealing the historical development of the epigraph technique in Turkish literature and how it has been used functionally by different authors are expected to make significant contributions to the literature. Furthermore, re-evaluating epigraphs within the framework of intertextuality, narrative theory, and reader-centered criticism approaches will contribute to a more comprehensive understanding of this

technique. Additionally, applying similar analyses to works from different periods and literary traditions will provide an opportunity to compare the universal and local uses of epigraphs. Finally, it is suggested that epigraphs should be considered as one of the fundamental components that construct the semantic world of the text in literary studies

Disclosure Statements

1. Statement of contribution rate of the researchers: This study is single-authored and the contribution rate is 100%.

2. Conflict of interest: The author declares that there is no conflict of interest.

3. Ethics Report: Since the research utilized source materials and did not use live data, an ethics committee report is not required.

4. Research Model: This study is a research article. A qualitative approach was used. Books, articles, and encyclopedia entries related to the topic were examined, and some findings were obtained.

TÜRKÇE SÜRÜM

Giriş

Cevdet Kudret Solok (1907-1985), Türk edebiyatında edebiyat tarihçisi ve eleştirmen kimliğiyle tanınan bir yazardır. Ayrıca şair, oyun yazarı, öykücü, romancı, öğretmen ve avukat kimliklerini aynı bünyede taşıyan nadir isimlerden biridir. Cevdet Kudret'in üç ciltten oluşan *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman* adlı çalışması, geleneksel seyirlik oyunlar üzerine yaptığı incelemeleri ile dil ve edebiyat konulu denemeleri nedeniyle kurgusal edebî eserlerinin görece geri planda kalmasına yol açmıştır (Sezer, 2012, s. 7). Bu sebeple yazarın romancılığı, öykücülüğü ve şairliği genellikle inceleme ve araştırma çalışmalarından sonra anılmaktadır. Buna ek olarak Cevdet Kudret, çok yönlü yazarlığının bir göstergesi olarak kaleme aldığı edebî eserlerle Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yer edinmiş isimler arasında yer almaktadır.

Cevdet Kudret'in yazarlığı içinde geri planda kalmış eserlerinden biri, *Süleyman'ın Dünyası* üst başlığını taşıyan roman üçlemesidir. Bu üçleme *Sınıf Arkadaşları* (1943), *Havada Bulut Yok* (1958) ve *Karınca'yı Tanırsınız* (1976) adlı eserlerden oluşur. Bu üç roman, iki katmanlı bir yapıya sahiptir. İlk katmanda, ana kahraman Süleyman'ın yaşam öyküsü anlatılır. İkinci katmanda ise Süleyman'ın çevresi, yaşadığı mekânlar ve tanık olduğu olaylar aracılığıyla Türkiye'nin üç farklı tarihsel dönemi (I. Dünya Savaşı, mütareke yılları ve II. Dünya Savaşı sürecindeki tek parti dönemi) aktarılır. Dolayısıyla romanlar, Süleyman'ın çocukluktan yetişkinliğe uzanan yaşam serüvenini konu edinirken Türkiye'nin toplumsal, siyasal ve kültürel değişimlerini de ele almaktadır. Ayrıca yoksulluk, açlık, savaş ve işgal yılları gibi konular romanların öne çıkan özellikleri arasında yer almaktadır.

Cevdet Kudret'in üçlemesinde, otobiyografik özelliklerin belirgin biçimde öne çıkması dikkati çeken ilk hususlardan biridir. Her üç romanın başkahramanı Süleyman, Cevdet Kudret'in yaşamından önemli izler taşıyan ve yazarın kendisiyle benzerlik gösteren bir karakter olarak kurgulanmıştır. *Sınıf Arkadaşları* romanındaki Süleyman'ın çocukluğu, yazarın yaşamıyla büyük ölçüde benzerlik gösterir. Özellikle I. Dünya Savaşı yıllarına rastlayan çocukluk döneminde, otobiyografik izler yoğun şekilde gözlemlenir. Yazar, bu dönemi toplumcu bir duyarlılıkla ele alır. Kişisel anılarını toplumsal belleğin bir parçası olarak işlediği söylenebilir. Nitekim bu durumu şu sözlerle ifade eder: “Benim çocukluğum I. Dünya Savaşı yıllarına rastlar. O zaman Dünya Savaşı demek saman ekmeği yenen devir demektir. Yakup Kadri bir ozanı yermek için ‘Saman yiyen nesil’ diye tarizde bulunmuştu. Ben savaş yıllarında sekiz dokuz yaşlarındaydım. Yani saman yiyen neslin en küçük kuşağından idim” (Balık, 2026). Yazar, savaş yıllarındaki yoksulluğu ve toplumsal çöküşü doğrudan yaşamıştır. Romanda mütareke dönemindeki İstanbul'a ilişkin betimlemeler de onun çocukluk ve ilk gençlik yıllarına karşılık gelir. İşgal altındaki İstanbul'un sosyal ve ekonomik koşulları, eserde güçlü ve gerçekçi bir gözlemlerle aktarılır.

Havada Bulut Yok romanında anlatılan tek parti dönemi Türkiye'si Cevdet Kudret'in 1938-1950 yılları arasında Ankara'da öğretmenlik yapmış olması, bu dönemin siyasal ve toplumsal atmosferini içeriden gözlemlemesi dolayısıyla otobiyografik unsurlarla bezenmiştir. Yine romanda öğretmenlik mesleğine ilişkin ayrıntıların bulunması, yazarın kişisel deneyimlerinden beslendiğini düşündürmektedir. Son romanı *Karınca'yı Tanırsınız*'de ise yazar, yaşadığı maddi sıkıntıları, işsiz kaldığı dönemleri ve emek sömürsünü kendi yaşamışlıklarını katarak yazmıştır. Aslında her üç romanda da sıklıkla işlenen yoksulluk teması yazarın hayatıyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Çünkü Cevdet Kudret, yaşamı boyunca geçim sıkıntısı çekmiştir. Bu nedenle eserlerinde yoksulluk hem bireysel bir dram hem de toplumsal bir gerçeklik olarak ele alınır (İnci, 2007; Arslan, 2019).

Bu örnekler üzerine söylenebilir ki yazar, deneyimlerini genelleştirerek bir kuşağın ve bir toplumun yaşadığı dönüşümü görünür kılmaya çalışmıştır. Dolayısıyla romanlarda geçen Süleyman karakterinin yaşam çizgisi ile Cevdet Kudret'in biyografisi arasındaki benzerlikler, romanın otobiyografik niteliğini güçlendirmektedir. Cevdet Kudret'in hem öykülerinde hem romanlarında

yaşadığı deneyimler üzerine kurgu yazdığı ve bu vesileyle Birinci ile İkinci Dünya savaşları dönemlerinde yaşanan geçim sıkıntısı, hayat pahalılığı, stokçuluk, vurgunculuk, fırsatçılık, karaborsacılık, bürokratik oligarşi ve ahlaki yozlaşma gibi temalara yoğunlaştığı anlaşılmaktadır (Arslan, 2019, s. 2; Balık, 2015, s. 40).

Sennur Sezer'e göre bu üç romanın en önemli başarısı, Türkiye'nin yakın tarihini sınıfsal sorunları da ortaya koyarak ele almasıdır (2012, s. 9). Nitekim romanlarda 1914-1950 yılları arasındaki siyasal, kültürel ve toplumsal koşullar, toplumun tüm kesimlerini kapsayan bütüncül bir Türkiye panoraması içinde sunulmaktadır. Bu dönemde, özellikle savaş yıllarında yaşanan ahlaki çözülme ve bürokrasinin sorunlu işleyişi, gerçekçi bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Süleyman'ın Dünyası üçlemesinde konu, kurgu ve karakter yapısının yanı sıra asıl önem arz eden özelliklerinden biri, numaralandırılarak düzenlenen her bölümün başında tanıtıcı bir epigrafin yer almasıdır. Üçlemde toplam 146 epigraf tespit edilmiş ve bunlar romanların ilgili bölümleriyle oldukça uyumlu bir şekilde işlevsel olarak kullanılmıştır. Bu yoğunluk, epigrafin metnin başında yer alan istisnai bir unsur olmaktan çıktığını göstermektedir. Epigraflar, metin boyunca devam eden ve romanla birlikte ilerleyen ikinci bir anlatım unsuru hâline gelmiştir. Epigraf kullanımındaki bu olağanüstü görünüm nedeniyle bu üçleme, 'epigrafla kurulu metin' şeklinde tanımlanabilir.

Edebî, felsefî, tarihsel ve kültürel içerikli olan epigraflar, bu romanların bir tarih ve sınıf anlatısı olduğunu da ortaya koymaktadır. Epigraflar, Cevdet Kudret'in romancılığında metnin derinliğini artıran ve onu daha geniş bir bağlama yerleştiren temel araçlardan biridir. Bu özellikleri nedeniyle bu çalışmada, Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* adlı üçlemesinde epigraf tekniği incelenecek olup bunun mantığı ve işlevi değerlendirilecektir. Epigrafların metin içindeki anlamı, kurguya katkısı ve üstlendikleri işlevler ayrıntılı biçimde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu sayede romanın hem olay örgüsüyle hem de metne dışarıdan eklenen alıntılar aracılığıyla nasıl yapılandırıldığı, başka bir deyişle, edebî bir metnin kurgu dışı unsurlarla nasıl derinleştirildiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* adlı roman üçlemesinde epigraf kullanımını çok yönlü bir bakışla incelemektir. Edebî, felsefî, tarihsel ve kültürel içerikler taşıyan epigrafların, romanın tarih ve sınıf anlatısının kurulmasındaki rolü ortaya konulacaktır. Bu doğrultuda epigrafların metin içindeki anlam üretme süreçlerine olan katkısı, kurguyla ilişkileri ve üstlendikleri işlevler ayrıntılı biçimde değerlendirilecektir. Ayrıca epigrafların, anlatının derinliğini artırarak metni daha geniş bir bağlama nasıl yerleştirdiği incelenecek, romanın metne dışarıdan eklenen alıntılar aracılığıyla nasıl yapılandırıldığı açıklanmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda çalışma, edebî bir metnin kurgu dışı unsurlar aracılığıyla nasıl zenginleştirildiğini ve metinsel anlamların nasıl çoğaltıldığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden metin çözümlemesine dayalı betimsel ve yorumlayıcı bir yaklaşım benimsenmiştir. İnceleme nesnesi olarak Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* üçlemesini oluşturan *Sınıf Arkadaşları*, *Havada Bulut Yok* ve *Karınca Tanırsınız* romanları ele alınmış, bu eserlerde yer alan epigraflar sistematik biçimde tespit edilerek analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında epigraflar, işlevleri, ait oldukları edebî ve düşünsel türler ile kökenleri bakımından sınıflandırılmış; her bir epigrafin metinle kurduğu ilişki, anlam üretimine katkısı ve anlatı içindeki rolü bağlamsal okuma yöntemiyle değerlendirilmiştir. Ayrıca epigrafların romanın kurgu yapısı ve tematik örgüsü incelenmiştir. Bu doğrultuda, epigrafların anlatının kurucu ve yönlendirici unsurları olarak nasıl işlev gördükleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* üçlemesi, epigrafların metnin kuruluşunda ve yönlendirilmesinde belirleyici bir işleve sahip olduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen romanlarda epigrafların, tematik yapıyı önceden işaret eden, olay örgüsünü yorumlayan ve karakterlerin içinde bulunduğu tarihsel ve toplumsal bağlamı derinleştiren bir işleve sahip olduğu tespit edilmiştir.

Epigrafların farklı edebî ve düşünsel kaynaklardan beslenmesi, metnin anlam yapısını güçlendirmekte olup okurun metni metinlerarası ilişkiler üzerinden okumasına imkân tanımaktadır. Ayrıca epigrafların roman boyunca süreklilik göstererek anlatıyla paralel bir ilerleyiş sergilediği ve metin içinde ciddi bir alan kapsadığı görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda epigrafların, üçlemede hem anlam üretimini yönlendiren hem de romanın estetik ve düşünsel derinliğini artıran temel bir anlatım tekniği olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Edebî Metinlerde Epigraf Tekniği

Türkçe’de tadımlık olarak açıklanan epigraf, bir eserin ya da bölümün başında yer alan ve onu “[Ö]nceleyen, özetleyen, tamamlayan; onun bir özelliğini tanıtan, ele veren kısa manzum veya mensur sözler” olarak tanımlanmaktadır (Karataş, 2001, ss. 132-133). Epigraf kelimesi, sözlüklerde iki temel anlamda açıklanır. İlk olarak bir yapının kim tarafından ve ne zaman inşa edildiğini belirten, genellikle plaka üzerine yazılan kitâbe anlamına gelir. İkinci olarak ise bir kitabın ya da kitabı oluşturan bölümlerin başına konulan metinde dile getirilecek düşünceleri özetleyen veya açıklayan söz, şiir parçası, atasözü ya da özdeyişleri ifade eder. Kelime, Yunanca epigraphein (kazıyarak yazmak) fiilinden türemiştir. Epigram da başlangıçta anıtlar üzerine kazınan yazılar için kullanılmış zamanla “genellikle ders veren kısa ve özlü şiir” anlamını kazanmıştır. Kökeni Eski Yunan ve Roma’ya dayanan epigraf ise başlangıçta birer kitabe niteliği taşıyan ileren dönemlerde roman, oyun, şiir ve konuşma gibi edebî türlerde kullanılan kısa ve özlü metinler hâline gelmiştir (Zambak, 2007, s. 247).

Edebî metinlerde kullanılan bir teknik olarak epigraf tekniği başka metinlerden seçilen parçaların açık ve belirgin bir biçimde metne dâhil edilmesi olup kimi zaman eserin çözümlenmesinde anahtar işlevi gören cümle, dize, beyit, atasözü ya da dördlük gibi unsurların kullanılmasıyla oluşur. Bu özellikleriyle bilinçli bir tercih ve kurgu stratejisi olarak değerlendirilir. Genellikle araç içinde, italik yazıyla ya da farklı bir yazı karakteriyle gösterilir (Eliuz, 2016, ss. 126-128). Metinlerde epigraf olarak yazarın metnin anlam dünyasına uygun biçimde seçtiği edebî, felsefî, dinî, tarihî ya da coğrafi içerikli alıntılar yer alabilir. Bunun yanı sıra yazarın kendi eserlerinden yaptığı alıntılar ya da başka yazarların edebî metinlerinden seçilmiş parçalar da epigraf olarak kullanılabilir.

Epigraf genellikle doğrudan ya da dönüştürülerek kullanılan bir “ekleme metin” yöntemi olarak hem modern hem de postmodern metinlerde var olan bir tekniktir. Modern metinlerde epigraf, olduğu gibi bozulmadan alıntılama ile yer alır. Nurullah Çetin’e göre bu türden metin ekleme tekniği, modern romanda farklı türdeki metinlerin ana kurguya dâhil edilmesiyle anlatımı zenginleştiren önemli bir yöntemdir. Epigraf gibi unsurlar, romanın bütünlüğünü bozmadan kullanılarak hem gerçeklik duygusunu güçlendirir hem de anlatıma yeni anlamlar kazandırır. Bu teknik sayesinde yazar, tek bir anlatım biçiminin yetersiz kaldığı durumlarda farklı metin türlerinden yararlanarak duygu, düşünce ve tarihsel bağlamı daha etkili biçimde sunar. Ayrıca romana biçimsel çeşitlilik katar, okuyucunun ilgisini canlı tutar ve anlatıyı daha inandırıcı hale getirir. Epigraflar, metnin anlamını yoğunlaştırırken anlatıya estetik ve düşünsel derinlik katar (Çetin, 2019, ss. 213-214).

Postmodernist metinlerde ise bu kullanım metinlerarasılık işlevinin sağlanması yönüyle gözlenmektedir. Bu türden metinlerde epigraf, modern metinlerdeki gibi doğrudan alıntılama yerine, genellikle dönüştürülerek alıntılanır. Bu yöntem, başka metinleri doğrudan kopyalayıp yapıştırmak değil onları değiştirerek, yeniden yorumlayarak ve dönüştürerek kullanma sürecidir. Bazı yazarlar, geleneksel kültür, sanat ve edebiyat birikimini kendi eserlerinde yeniden ele alır; bunları çağın koşullarına uyarlayarak ya da kendi anlatı amaçlarına hizmet edecek biçimde dönüştürür. Metin dönüştürme iki farklı yaklaşımla gerçekleştirilebilir. Birincisi, dönüştürülen metnin değeri ve etkisi korunup benimsenerek sergilenen yaklaşımdır. İkincisi ise metni alaya almak, eleştirmek ya da hiciv yoluyla yeniden üretmek amacıyla gerçekleştirilen daha ironik yaklaşımdır. Her iki yöntemi de tercih eden yazarlar, bu teknik aracılığıyla farklı anlatım olanakları yaratırlar (Çetin, 2019, s. 164).

Metin dönüştürme ve ekleme yaklaşımı hem Mikhail Bakhtin’in diyaloji kavramıyla hem de Julia Kristeva’nın metinlerarasılık kuramıyla ilişkilendirilebilir. Bakhtin’e göre roman, farklı söylemlerin, bakış açılarının ve toplumsal dillerin bir arada bulunduğu diyalojik bir yapıdır. Metin ekleme ve

dönüştürme yöntemi de tam olarak bu çoksesliliği üretir. Farklı metin türlerinin (roman, mektup, şiir, belge vb.) romana dâhil edilmesi, eseri tek boyutlu bir anlatı olmaktan çıkarıp çok çeşitli bir söylem alanına dönüştürür (Aktulum, 2000, s. 13). Kristeva ise bu durumu daha sistematik bir biçimde metinlerarasılık kavramıyla açıklar. Ona göre her metin, başka metinlerin bir birleşimi, bir yeniden yazımıdır. Geleneksel anlatıların (masal, destan, mitoloji vb.) modern roman içinde dönüştürülerek kullanılması, Kristeva'nın "her metin başka metinlerin mozaikidir" düşüncesiyle birebir örtüşür (Aktulum, 2000, s. 41).

Modern veya postmodern metin fark etmeksizin epigraf tekniği, edebî metindeki işlevleri vesilesiyle sadece metnin başına eklenen kısa bir alıntı değildir. Ayrıca metnin anlamının oluşmasında etkili bir unsur şeklinde değerlendirilmektedir. Bu durum, edebiyat kuramında 'yan metin' (paratext) kavramı çerçevesinde ele alınır. Fransız eleştirmen Gérard Genette, paratext'i ana metne eşlik eden ve okurun metni nasıl okuyacağını yönlendiren unsurların bütünü olarak tanımlar (Bayındır, 2022, s. 93).

Epigrafin işlevi, metin içindeki konumuyla doğrudan ilişkilidir. Genellikle romanın ya da bölümün başında yer alıp metne en yakın noktadadır. Bu konum, epigrafı metin ile okur arasında bir aracı hâline getirmektedir. Okur, metne epigraf aracılığıyla girer ve metne dair ilk beklentilerini bu eşikte oluşturur. Epigraf aslında metin ile dış dünya arasında bir 'eşik'tir ve okurun metne yaklaşımını belirler. Epigraflar farklı işlevler üstlenebilir. Metnin temasına işaret edebilir, tonunu ya da dönemini sezdirebilir, başka metinlerle ilişki kurabilir ya da metni yorumlamaya yardımcı olabilir. Bu durumda epigraf, metnin anlamını yönlendiren bir araçtır.

Türk edebiyatında epigraf kullanımı oldukça yaygındır. Birçok edebî türden birçok eserde epigraf tekniği kullanılmıştır. Bunlar genellikle eserin girişinde yer alma şeklindedir. Tolga Bayındır, Cumhuriyet döneminde yazılmış 185 romanda epigraf kullanımını tespit ettiğini belirtmiştir (2022, s. 94). Yazar, epigrafların edebî eserlerde, bilimsel metinlerde, deneme, eleştiri ve araştırma yazılarında da kullanıldığını belirtmiştir. Ancak özellikle roman türünde epigrafin, metinle kurduğu anlamsal ilişki nedeniyle daha belirgin bir işleve sahip olduğunu ifade etmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Orhan Pamuk'a, Elif Şafak'tan Ayşe Kulin'e, İhsan Oktay Anar'dan Mehmet Eroğlu'na, Attila İlhan'dan Ahmet Ümit'e, Yakup Kadri'den İskender Pala'ya birçok romancıda epigraf kullanımını görmek mümkündür.

Süleyman'ın Dünyası Üçlemesinde Epigraf Tekniği

Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* üçlemesinde yoğun bir şekilde kullanılan epigraf, metnin başında yer alan bir unsur olarak romanla birlikte ilerleyen, anlatıyı sürekli genişleten bir yapı ögesi olarak önem kazanmaktadır. Yapılan incelemeye göre *Sınıf Arkadaşları*'nda 61, *Havada Bulut Yok'ta* 42, *Karınca'yı Tanırsınız'da* ise 43 adet olmak üzere toplam 146 adet epigraf tespit edilmiştir. Üçlemelerde yer alan epigraflar, roman metniyle kurdukları ilişkiye göre farklı işlevler üstlenmişlerdir. Epigrafların yer aldıkları bölümle doğrudan ya da dolaylı biçimde ilişki kuran metinler olarak kullanıldıkları gözlemlenmiştir. Bir durum, olay, duygu veya an yazar tarafından sıklıkla epigraf aracılığıyla ön plana çıkarılmıştır. Bu epigraflar, Antik Yunan'dan Batı edebiyatına, dinî veya felsefî metinlere, Türk edebiyatından bir yazara veya halk kültürüne ait bir atasözüne ya da türküyeye kadar geniş bir kaynak yelpazesinden seçilmiştir. Ayrıca, sahip olduğu işlevsel niteliklere karşın üçlemelerde epigrafin yoğun biçimde kullanılması, metnin akıcılığını olumsuz etkileyen bir unsur olarak görülebilir.

Yazarın böyle bir anlatı yapısını tercih etmesi, romancılığını belirleyen entelektüel arka planla doğrudan ilişkilidir. Cevdet Kudret'in epigraf kullanımındaki çokluk, yazarın araştırmacı ve edebiyat tarihçisi kimliğiyle de ilişkili bir durumu teşkil etmektedir. Bu çok yönlü kimlik, onun romanlarında ansiklopedik bir kültür birikiminin, bilinçli bir seçicilikle anlatıya dâhil edilmesini beraberinde getirmiştir, denilebilir. Ancak epigraflar, kültürel birikimi sergileme amacı taşımayıp metnin düşünsel alanını genişletme işlevine sahiptirler. Bu açıdan bakıldığında epigraflar, öğretici bir işlev üstlenmekten ziyade, okuru düşünmeye ve karşılaştırmaya sevk eden bir imkân sunmaktadır. Bu sayede okur, romanın sunduğu bireysel ve toplumsal konuları, epigraflar vesilesiyle insanlık tarihinin ortak sorunlarıyla birlikte değerlendirme imkânı bulmaktadır. Bu bakımdan *Süleyman'ın Dünyası* üçlemesinde epigraf, anlatının dış çerçevesini belirleyen ve anlatının içine yerleşmiş temel bir yapı ögesi olarak

değerlendirilebilir. Çünkü romanların tarihsel, toplumsal ve ahlaki boyutları epigraflar aracılığıyla da teşekkül etmiştir. Bu çalışmada da Cevdet Kudret'in romancılığında epigrafın nasıl süreklilik arz eden bir anlatı tekniğine dönüştüğü ortaya konulmaya çalışılacaktır. Romanlarda kullanılan her epigrafi örneklemek bu çalışmanın sınırları dâhilinde mümkün olmadığından romanlarda yer alan epigraflardan bazı örnekler üzerinden inceleme yapılacaktır.

Tarihsel ve Toplumsal Tanıklık Bağlamında Epigraflar

Üçlemede ana kahraman Süleyman'ın yaşamı etrafında şekillenen olaylar aktarılırken bunlar genellikle dönemin siyasal, toplumsal, ekonomik ve diğer konularıyla birlikte aktarılmaktadır. Bu nedenle yazar Cevdet Kudret olayları anlattığı her bölümün başına o olayı önceden haber veren veya olayı anlamlandıran bir epigraf yerleştirmiştir. Bölümlerde aktarılan siyasal, toplumsal veya dönem içinde meydana gelmiş önemli bir olay türlü metinlerden seçilen bir alıntıyla metnin başında olayı anımsatacak veya olayın anlamını çağrıştıracak şekilde verilmektedir. Bu işlevde kullanılan epigraflar tarihsel ve toplumsal tanıklık ifade eden epigraflar olarak belirginleşmiştir. Cevdet Kudret, özellikle *Sınıf Arkadaşları* ve *Havada Bulut Yok* adlı romanlarında, Süleyman'ın bireysel deneyimleri tarihsel kırılma anlarıyla ilişkilendirmek amacıyla çok sayıda tanıklık epigrafına yer vermiştir. Yazarın otobiyografik unsurlara dayalı romanlar yazdığı hatırlandığında bölüm başlarında kullandığı epigrafların titizlikle seçmiş olabileceği anlaşılmaktadır.

Sınıf Arkadaşları romanı, yazarın çocukluk yıllarını ve roman kahramanı Süleyman'ın çocukluğuna denk gelen mütareke dönemini konu alır. Bu yıllarda savaşın etkisiyle toplum içinde yaşanan durumlar gerçekçi bir bakışla ele alınır. Romanda kullanılan epigraflar da bu durumu ortaya koyan özelliktedirler. Romanın “Ekmek” başlıklı 8. bölümünün girişinde yer alan ve Aristophanes'ten yapılan “Buğdayın fiatı göklere çıktı bizde, Tıpkı tanrılar gibi” (2012a, s.39) alıntısı romanın bu işlevini tanımlayan bir epigrafıdır. Bu bölümde mütareke dönemi Osmanlı İstanbul'unda ekmek meselesinde yaşanan zorluklar dile getirilir. Romanda bu konu şöyle anlatılır:

Fırınlarda serbest ekmek satışı yasak edilmişti. Günde adam başına 100 dirhem ekmek veriliyordu. Ekmekler, mahallelere arabalarla götürülür, muhtarlarla imamlar da bunun mahalleliye dağıtılması işine bakarlardı. Her aileye, içinde o ailenin insan sayısını gösteren bir vesika verilmişti. Günlük ekmeğini almak için vesikayı göstermek fakat bir de bir okkanın tutarı olan dört kuruşu vermek gerekti. Herkesin elinde ancak bir vesika vardı (2012a, s. 40).

Romanda anlatılan ekmek bulma derdi bir yoksulluk ve sefalet olarak anlatılıp döneme bir tanıklık yapılır. Gerçekten de mütareke yıllarında ekmek meselesi çıkmış, vesika ile satılır hale gelmiştir (Çavdar, 2014, ss. 290, 295). Bölümün başına yerleştirilen epigraf da okuru bu konuya hazırlayan ve ekmek meselesini insanlığın tarihsel bir meselesi olarak alımlanmasını sağlayan bir epigraf olarak önemlidir. Dolayısıyla romanlarda kullanılan her epigrafın ilgili bölüm içindeki olayı birebir veya dolaylı yansıtmaya çalıştığı görülmektedir.

Yine romanın 20. bölümünde Molière'in *Kadınlar Okulu* adlı eserinden şu alıntı yapılmıştır: “Benden daha iyi bilirsiniz ki, ne kadar uğraşırsak uğraşalım, bütün kapıları açan anahtar, paradır. Nice insanların başlarını döndüren o canım maden, savaşta olduğu gibi aşkta da zaferleri kolaylaştırır” (2012a, s. 96). Bu epigraf, yoksulluk yıllarında halk arasında ortaya çıkan ahlaki çözülmeyi göstermek amacıyla kullanılmıştır. Bölümde, bir mahalle muhtarının ölü kişileri hayattaymış gibi göstererek devletten daha fazla para almaya çalışması anlatılır. Savaş koşullarının insanlarda yol açtığı ahlaki çöküntü, dönemin şartlarıyla birlikte gerçekçi bir bakışla sunulur. Bu bağlamda epigraf, Molière'den yapılan alıntı aracılığıyla işgal dönemi İstanbul'undaki ahlaki çözülmeyi bir insanlık hâli olarak okura gösterir. Yine döneme ilişkin ironik ve trajik bir tanıklık işlevi de üstlenir.

Romanda savaşın yarattığı ahlaki çöküntü üzerine çokça durulur. Romanın 21. bölümünde Shakespeare'in *Macbeth* oyunundan şu alıntı yapılmıştır: “Ama benim şehvet düşkünlüğüme de hiç son yoktur: Karılarınız, kızlarınız, gelinleriniz, kız oğlan kızlarınız benim şehvetimin kuyularını dolduramaz” (2021a, s. 101). Bu bölümde toplum arasında yaşanan karı-koca ilişkilerinde sorunlar

işlenir. Kadınların evlerini ve kocalarını beğenmeyerek başka hayatları arzu etmeleri bir ahlaki çöküntü şeklinde verilir: “Günün en önemli olayı, meclis dağıldıktan, kadınlar evlerine, kocalarının yanına döndükten sonra başladı: Bunlardan bir bölümü artık evindeki hayatı beğenmez oldu. Kocaları gözlerine daha ihtiyar, daha çirkin ve hımbıl göründü. Ve o günden sonra bu artık hep böyle gitti” (2012a, s. 101). Yazar savaş yıllarında evlerde yaşanan sosyolojik sorunlara atıfta bulunmaktadır.

Dönemin tarihine tanıklık eden farklı yazarlardan alınan epigraflar, yazarın ilgili bölümler için özel olarak araştırarak romana yerleştirdiği izlenimini verir. Bu doğrultudaki epigraflardan biri, 1918 yılında İstanbul’da yaşanan büyük yangını konu alan ve romandaki 29. bölümün başında yer alan alıntıdır. Ahmet Rasim’e ait “Belediyeye Dair” adlı bir yazıdan yapılan alıntı şöyledir: “Vay vay! Kule göreceksin, işaret çekeceksin, köşklü gideceksin, tulumbacılar kalkacak, gelecek, su bulacak, hortum çıkacak, basmaya başlayacak da yangın sönecek... Ha babam ha!..” (2012a, s. 144). Bu epigraftan hemen sonra yazar yangını izah etmeye başlar: “1918 baharı Cibali’den Fatih’e, Fatih’ten Aksaray’a, oradan Kocamustâpaşa’ya kadar uzanan geniş toprak parçası üzerinde çiçek açan tek bir ağaç ele geçiremedi. Üç gün üç gece süren büyük ‘Fatih yangını’ buralara baharı karşılayacak ne ağaç, ne ot, ne yosun bırakmıştı” (2012a, s. 144). İstanbul’da 1918 yılında meydana gelen ve kentin tarihindeki en büyük yangın felaketlerinden biri olan Cibali-Altımarmar Yangını’nda 7.500 bina zarar görmüştür (Özmen, 2026, Erişim Tarihi: 12.12.2025). Yazarın çocukluğunda şahit olduğu ve romanda yer verdiği bu yangın, Ahmet Rasim’den alınan epigrafla aktarılır. Söz konusu epigraf, Osmanlı dönemindeki itfaiyenin yetersizliğine değinmesi bakımından da önemlidir. Bu yolla yazar hem tarihsel bir olayı hem de İstanbul’da yangın olgusunun yarattığı olumsuz deneyimleri okura sunar. Epigraf, romanın kurgusuna katkı sağlarken tarihsel bir tanıklık işlevi de üstlenir.

Romanın 33. bölümünde İstanbul’un işgali ele alınır. İşgalin gerçekleştiği gün, Süleyman Nazif’in bir gazetede kaleme aldığı “Kara bir gün” adlı yazıdan alınan cümleler, bölümün başında epigraf olarak yer alır:

(23 Kasım 1918). Fransız generalinin dün şehrimize gelişi münasebetiyle bir kısım vatandaşlarımız tarafından icra olunan nümâyîş Türk’ün ve İslam’ın kalbinde müebbeden kanayacak bir yara açtı... Almanya orduları 1871 senesinde Paris’e dahil olarak takızafer altından geçerken bile Fransız’lar bizim kadar hakaret görmemişti. Ve bizim dün sabah saat dokuzdan on bire kadar hissettiğimiz yeis ve azabı duymamıştı (2012a, s. 159).

Romanın bu bölümünde, yazarın tanıklığı aracılığıyla halkın yaşadığı hayal kırıklığı anlatılır. Ancak dikkat çekici olan, bölümün başında yer alan epigrafın romanda doğrudan bir anlatı unsuruna dönüşmesidir. Süleyman Nazif’in İstanbul’un işgalini konu alan yazısından alınan epigraf, işgalin yarattığı sessizliği ve çaresizliği yansıtırken onun kaleme aldığı makaleyle 23 Kasım’ın “kara bir gün” olarak ilan edilmesini vurgular:

İstanbul’un üstüne bir karabasan çökmüştü. Hiç kimsenin sesi çıkmıyordu. Herkes evine kapanmıştı. Ertesi gün yalnız Süleyman Nazif’in erkek sesi, namluda kalan son bir savunma mermisi gibi, Babıali Caddesi’nden çıktı, İstanbul ufuklarına çarptı: İşgali anlatan makalesiyle, 23 Kasım gününün ‘Kara bir gün’ olduğunu ilan ediyordu (2012a, s. 161).

Bu bölümde epigraf, metne eşlik eden bir alıntı olmaktan çıkarak romanın anlatı yapısının parçası hâline gelir. Süleyman Nazif’in yazısı, işgal karşısındaki toplumsal sessizliği ve çaresizliği temsil ederken bireysel bir direniş sesi olarak öne çıkar. Yazar, kendi tanıklığıyla epigrafı iç içe geçirerek tarihsel olayı hem edebî hem de belgesel bir boyutta sunar. Bu sayede epigraf, metne duygusal derinlik kazandırır ve romanın tarihsel tanıklık işlevini güçlendirir.

Romanın “Quo Vadis?” başlıklı 38. bölümünde, savaş sonrası İstanbul’da ortaya çıkan zengin sınıflar ve değişen soy bağları anlatılır. Bu bölümün başına Kül Tigin Yazıtı’ndan alınan epigraf yerleştirilmiştir. Epigraf, tarihsel süreklilik fikrini binlerce yıl öncesine taşıyarak kimlik ve egemenlik sorunlarının uzun bir tarihsel süreç içinde tekrarlandığını gösterir: “Çin ulusuna soylu erkek çocuğun kul oldu, temiz kız çocuğun cariye oldu. Türk beyleri Türk adını atıp Çin beylerinin Çince adını aldı” (2012a, s. 183). İşgal sonrası İstanbul örneğinde, yazar kimlik, aidiyet ve toplumsal uyum meselelerini vurgular. Savaş ve değişen güç dengeleri bireyleri ve sınıfları kendi çıkarları doğrultusunda hareket

etmeye zorlamaktadır. Kül Tigin epigrafi, aynı temayı tarih boyunca tekrar eden bir olgu olarak bireylerin ve toplumların kimliklerini ve sosyal bağlarını dönemin koşullarına göre değiştirme eğilimini okura gösterir.

Mütareke dönemi İstanbul'unu anlatan bir başka tanıklık, savaş sonrasında halkın sefalet içinde yaşarken bazı kişilerin işgal kuvvetleriyle iş birliği yaparak öne çıkmasıdır. Bu konu, romanın 53. bölümünde Orhan Veli'den alınan epigrafla açılır: "Neler yapmadık şu vatan için!/Kimimiz öldük./Kimimiz nutuk söyledik" (2012a, s. 245). Epigraf, hem kahramanlık hem de ihanetin birlikte var olduğu dönemi özetler. Yazar, halkın yaşadığı zorluklarla bireylerin çıkar ve uyum arayışlarını karşılaştırarak toplumsal adaletsizlik ve ahlaki çöküntüyü okura gösterir.

Havada Bulut Yok romanı ise II. Dünya Savaşı yıllarında geçer. Romanın hemen başında yer alan epigraf, romanın adını da belirleyen bir halk türküsüdür: "Havada bulut yok, bu ne dumandır? / Mahallede ölü yok, bu ne figandır?" (2012b, s. 13). Bu epigraf sayesinde romanın atmosferi, duygusu ve teması okura hemen aktarılır. Halk türküsü, savaşın yarattığı belirsizlik ve toplumsal tedirginliği yansıtarak okuyucuyu dönemin ruhuna hazırlar. Romanda, özellikle II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'de yarattığı olumsuz atmosfer işlenir. Üçlemenin bu serisinde Süleyman bir öğretmendir. İdealist bir öğretmen olarak başladığı mesleğinde, dönemin hantallaşmış bürokrasisi ve yaşadığı çeşitli duygusal deneyimler nedeniyle sıradan bir memura dönüşür. Sürekli sarhoş ve aylak hâle gelen Süleyman, dönemin memur sınıfında yaşanan ahlaki çöküntüyü ve yozlaşmayı temsil eder. Romanın ilk bölümlerinde, edebî metinlerden seçilmiş romantik, düşkünlük, yozlaşmışlık ve aşk temalı epigraflar kullanılır. Bu epigraflar, dönemin sosyal ve kültürel yapısını, bireylerin iç dünyasını ve toplumsal yozlaşmayı okura gösterir. Yazar, bir dönemin hâlini edebiyat sosyolojisi çerçevesinde ele alır ve epigraflar aracılığıyla tarih, birey ve toplumsal eleştiriyi bir araya getirmeye çalışır. Dolayısıyla her ne kadar bir olayı doğrudan aktaran düzeyde epigraf niteliği olmasa da bu bölümlerdeki epigrafların çoğu bir dönemin ruhuna tanıklık eden özellikte olduğunu söylenebilir.

Romanın ilk bölüm başlıklarında yer alan epigraflar, dönemin insan ve toplum manzarasını okuyucuya aktarmada önemli bir işlev görür. Örneğin Aristophanes'ten alınan epigraf dönemin aşk ve eylem kavramlarına ironik bir bakış sunar: "-Kurtarıcı Zeus aşkı için, senin efendin soylu bir adam. - Nasıl soylu olmasın, işi gücü içmek ve çiftleşmek" (2012b, s. 97). Balzac'ın sözleri ise dönemin insan duygularının durumunu izah etmede önem arz etmektedir: "Ben büyük bir şairim. Şiirlerimi yazmıyorum: bunlar eylem ve duygu halindedirler" (2012b, s. 109). Kuran'dan yapılan Kehf sûresi alıntısı, dönem insanının gerçeklerle olan ilişkisine vurgu yapar: "Biz o mağarada onların kulaklarına nice yıllar perde koyduk" (2012b, s. 111). Çehov'un epigrafi ise dönemin memurlarını ve insan davranışındaki tereddütleri inceliklerle gözler önüne serer: "Yasak! İşte o kadar!.. Fakat bunun aksine olarak, 'müsaade'lerde her zaman bir şüphe ve tereddüt ögesinin gizli bulunduğunu sanırdı" (2012b, s. 115). Bu epigraflar, romanın tarihsel ve toplumsal bağlamını derinleştirir. Okuyucuya karakterlerin duygu ve düşünce dünyasını hissettirmekle kalmaz dönemin sosyal ve kültürel iklimini, bireylerin davranışlarını ve toplumsal yozlaşmayı da yansıtır.

Romanda tarihsel tanıklık niteliği taşıyan bir bölüm, 1940'lı yıllardaki halk evleri ve köy enstitüleri ile buralarda görev yapan öğretmenleri konu alır. 21. bölümün girişinde İsmail Hakkı Tonguç'un *Canlandırılacak Köy* adlı kitabından alınan epigrafla bu durum açıklığa kavuşur: "Köyü plansız, biçimsiz ve mekanik bir çalışma ile kalkındırmaya uğraşanların enerjilerinin çoğu boş yere harcanıyordu" (2012b, s. 138). Bu epigraf, köy enstitülerindeki idealist çabaların ve öğretmenlerin enerjisinin dönemin sınırlı koşulları ve plansız uygulamalar nedeniyle nasıl boşa gittiğini vurgular. Okuyucuya hem tarihsel bir bağlam sunar hem de bireylerin gayretleri ile toplumsal yapının yetersizlikleri arasındaki çatışmayı görme imkânı sağlar.

Romanın 22. bölümünde, halkının yaşadığı sefalet ve açlık ele alınır. Bu durumu özetleyen epigraf, Steinbeck'in *Gazap Üzümleri* romanından alınmıştır: "Ömründe açlığı görmemiş olanlar başkalarının gözünde açlığı görüp tanıdılar" (2012b, s. 146). Epigraf, dönemin maddi yoksulluğunu göstermesinin yanı sıra insanların birbirlerini anlaması ve empati kurma sürecini de vurgular.

Okuyucuya açlığın toplumsal ve bireysel etkilerini hissettirirken romanın tarihsel tanıklık işlevini güçlendirir. Romanda savaşın yol açtığı sefalet ve açlık sıkça işlenir. Özellikle Anadolu taşrasında durumun vahameti belirgindir. Yazar, açlığın ve sefaletin vahametini kitaptaki birçok bölümün başına yerleştirdiği Dante'nin *İlahi Komedya*'sından epigraflarla anlatır. Örneğin 26. bölümün başında kullanılan epigraf, postmodernist bir üstkurmaca havasını da çağrıştıran bir üslupla durumu aktarır: “Ve şimdi, ey okuyucu, anlatacağım şeye inanmakta tereddüt ediyorsan, bunda şaşılacak bir şey yoktur, çünkü onu gözleriyle gören ben bile zor inanıyorum” (2012b, s. 159). Bu epigraf, Dante'nin *İlahi Komedya*'sındaki cehennem sahnelerini çağrıştıır. Açlık ve sefalet, okura neredeyse fiziksel bir acı ve dehşet olarak hissettirilir. Anlatılanların gerçekliğine okurun şüpheyile yaklaşabileceğini kabul ederken savaşın yarattığı çarpıcı ve inanılması güç koşulları vurgulanır. Yazar, tarihsel tanıklığı güçlendirirken okuyucuyu hem olayların ciddiyeti hem de anlatımın anlatıcı merkezli doğası üzerine düşünmeye yönlendirir.

Cevdet Kudret'in romanlarında kullanılan birçok epigraf tarihsel tanıklığın ve toplumsal eleştirinin bir araya geldiği güçlü bir araç işlevi görmüştür. Romanın geçtiği zaman ve mekânda gerçekleşen savaş, yangın, yoksulluk ve bunlara bağlı olarak yaşanan çeşitli insan halleri gibi konulara uygun olarak seçilen epigraflarla metin derinleştirilmektedir. Epigraflar sayesinde okuyucu hem tarihsel süreçleri gözlemleyebilmekte hem de bireylerin duygusal ve toplumsal deneyimlerini derinlemesine hissedebilmektedir. Aristophanes, Dante, Balzac ve Çehov gibi birçok yazardan alınan epigraflar ise dönemin insan ve toplum manzarasını edebî ve felsefî bir çerçeveye yerleştirmiştir.

Toplumcu Bakışı Yansıtan Epigraflar

Süleyman'ın Dünyası üçlemesinde kullanılan epigraflar salt okuru metne hazırlamak için kullanılmamıştır. Bunun yanı sıra, Cevdet Kudret'in edebî anlayışını ve ideolojik tutumunu ortaya koyması açısından da önem arz etmektedir. Nitekim sınıf meselelerini merkeze alan ve toplumcu gerçekçi bir yazar olarak tanınan Cevdet Kudret (Balık, 2015, s. 32; Türk, 2019), *Süleyman'ın Dünyası* üçlemesinde hem konu ve kurgu yönünden hem de kullanılan epigraflar aracılığıyla bu özelliğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu romanlarda kullanılan epigraflar yazarın edebî anlayışını ve söylemini daha görünür kılan önemli bir unsur niteliğindedir.

Öncelikle üç romanın konusu da yazarın toplumcu gerçekçi yönü ile ideolojik tutumunu veren bir yapıdadır. Yoksulluk, açlık, çalışma, emek sömürüsü ve emperyalizm eleştirisi gibi konular üçlemde hemen öne çıkan başlıca temalardır. Toplum içindeki ekonomi temelli sınıf farklılıkları, alt ve üst sınıf karşıtlığı ile paranın belirleyici bir değer ölçütü hâline gelmesi üç romanda da öne çıkmaktadır. Yine insanların çalışıp mücadele etmelerine rağmen emeklerinin karşılığını alamamaları, Mütareke Dönemi İstanbul'unun odağa alınması ve işgalin bir sömürü düzeni olarak işlenmesi, savaş sonrası ortaya çıkan zenginleşme ve buna eşlik eden ahlaki çöküş ile yoksulluğun bir sömürü sonucu olarak yansıtılması, yazarın edebî tavrını belirginleştiren temel unsurlardır. *Sınıf Arkadaşları*, *Havada Bulut Yok* ve *Karınca Tanırsınız* adlı romanlarda kullanılan epigraflar ise bu konulara eşlik eden epigraflardır. Epigraflar, yazarın toplumcu gerçekçi anlayışını daha baştan görünür kılan, sınıf meselesini ve mülkiyet ilişkilerini merkezileştiren bir işlev görmektedir. Bu epigraflar özellikle insan doğasına, ahlaka, çıkar ilişkilerine ve sınıfsal eşitsizliklere dair evrensel yargılar aracılığıyla romanların ideolojik çerçevesini kuran metinlerdir.

Örneğin *Sınıf Arkadaşları* romanının 7. bölüm başında Tefik Fikret'in “Küçük Aile” adlı hikâyesinden alınan “Bir fazla tabak sofrayı bir dağ gibi ezdi” (2012a, s. 37) cümlesi, yoksulluğun somut ağırlığını tek bir imgeyle işlemektedir. Bu epigraf, sofradaki fazla tabak imgesi üzerinden mülkiyetin ve paylaşımın sınıfsal gerilimini görünür kılmaktadır. Bu da yazarın edebî anlayışı ile ideolojik tutumunu çağrıştıran ilk imgelerden biridir. Romanın 10. bölümünde ise La Fontaine'in “Çoban ile Kral” fablından yapılan uzun bir alıntı, iktidar ile sıradan insan arasındaki mesafeyi ironik bir dille sorgular:

Bir kral, sarayına bir çobanı getirmiş.
Yaşadığımız günlerde değil,
Eski güzel zamanlarda olmuş bir şey bu.

Kralın gözüne girmiş bu çoban.
 Bu çobanın bütün gördüğü ömründe
 Bir keşiş, koyunlar, köpekler,
 Bir de kurtlarmış, hepsi o kadar.
 Tek dostu keşiş bir koşu gelmiş yanına:
 ‘Aman, demiş, gerçek mi, düş mü
 Bu gördüklerim benim?
 Sen kralın yanibaşında,
 Sen büyükler arasında ha?
 Aman krallardan sakın!
 Kaypaktır sevgileri bunların...’ (2012a, s. 49).

Bu epigraf, sınıf atlamanın cazibesi ile iktidarın güvenilmez doğasını yan yana getirir. Toplumcu gerçekçi perspektif açısından bu metin, egemen sınıfın himayesinin geçici ve çıkar temelli olduğunu sezdirme işleviyle kullanılmıştır. Toplumcu gerçekçi perspektifte bu epigraf, sınıflar arası ilişkisinin dostluk ya da lütufla belirlenmediğini, bunun güç ve çıkar temelli olduğunu anlatma işlevine sahiptir.

17. bölüm başında La Rochefoucauld’dan alınan “Nehirler nasıl denize dökülürlerse, erdemler de menfaat denizinde öyle kaybolurlar” (2012a, s. 86) özdeyişi, romanda sıkça karşılaşılan çıkar ilişkilerinin ahlaki zeminini açıklamaktadır. Erdemin menfaat karşısında çözülmesi, çıkarın belirleyici olduğu sınıfsal düzenin doğal sonucu olarak işlenir. Toplumcu gerçekçilik açısından bu, ahlaki yozlaşmanın sınıfsal temellerine işaret eder. 28. bölümde Beaumarchais’in *Figaro’nun Düğünü* adlı eserinden alınan şu sözler romanın toplumcu gerçekçi anlayışı için önemlidir:

Hayır, kont, o sizin olmayacak. Büyük bir asilzadesiniz diye kendinizi büyük bir dâhi sanıyorsunuz değil mi? Asalet, servet, baht açıklığı gibi şeyler insana gurur verir. Fakat bütün bunları elde etmek için ne yaptınız? Dünyaya gelmek zahmetine katlandınız, o kadar. Üstelik de basbayağı bir adam. Oysa ben... Kalabalık içinde kaybolmuş ben, bir dilim ekmek için yüz yıldan beri bütün İspanya’yı idare etmek için harcanan bilgi ve ustalığı göstermem gerekti. Sonra benimle boy ölçüşmek istiyorsunuz ha!.. (2012a, s. 106).

Bu uzun epigrafin soyluluk ve servetin emek yerine doğuştan gelen ayrıcalıkla edinildiğini vurgulayarak romanın sınıf eleştirisini öne çıkarmaya yaradığı söylenebilir. 30. bölüm başında Musset’den alınan “Kralın soytarısı öldü mü? Yerine kim geçti?” (2012a, s. 149) sorusu ise iktidar düzeninde roller değişse de yapının değişmediğini ima etmekte ve insan doğasına bir eleştiri getirilmektedir. Bu bölümde, Fatih’teki yangın sırasında halkın arasına karışmasına rağmen onları dinlemeyen nâzırın, halkın durumunda değişen bir şey olmadığını söyleyerek kayıtsız kalışı ironik bir biçimde ele alınmaktadır. Dolayısıyla epigraf ile bölüm içeriği oldukça uyumludur. 36. bölümde Voltaire’in *Candide* eserinden aktarılan ve bir insanlık eleştirisi olarak okunabilecek olan şu sözler önemlidir: “İnsanların bugünkü gibi her zaman birbirlerini öldürmüş olduklarını, her zaman onların böyle yalancı, hileci, hain, nankör, haydut, zayıf, vefasız, alçak, kıskanç, obur, sarhoş, hasis, tutkulu, katil, dedikoducu, serseri, bağınaz, ikiyezlü ve budala olduklarını mı sanırsınız?” (2012a, s. 168). Burada insan doğasındaki kötülüğün tarihsel sürekliliği sorgulanır ancak toplumcu gerçekçi bağlamda bu kötülük, sınıfsal çıkar düzeniyle ilişkilendirilerek verilmiştir. 39. bölümde La Fontaine’in “İki Dost” fablından alınan “Bir memleket varmış, adı Monomotapa... Birinin malı ötekinin malı gibiymiş; Anlaşılan, o memlekette dostluk bizimkinden başka türlüymüş” (2012a, s. 188) sözleri, mülkiyetin ortadan kalktığı bir dayanışma idealini vermektedir. Dolayısıyla romandaki bu epigrafların yazarın insan, servet, emek gibi kavramalara karşı tutumunu ve romanın toplumcu gerçekçi yönünü göstermek üzere eklendiği anlaşılmaktadır.

Havada Bulut Yok romanında da benzer bir epigraf stratejisi sürdürülmektedir. Romanın 11. bölümünde Anatole France’ın *Kırmızı Zambak* eserinden alınan “O halde birbirimiz için yaptıklarımız boştu, faydasızdı. İnsanlar birbirine çarpıp kırılıyor, fakat birleşemiyor” (2012b, s. 84) cümlesi, toplumsal çözülmüşlüğü ve dayanışma eksikliğini vurgulamaktadır. Bu da yazarın ideolojik tavrını bir

epigraf üzerinden ele veren en açık metinlerden biri olarak önem kazandığı söylenebilir. 12. bölümde ise Aristophanes'in *Kurbağalar* adlı eserinden seçilmiş olan “-Kurtarıcı Zeus aşkı için, senin efendin soylu bir adam. -Nasıl soylu olmasın, işi gücü içmek ve çiftleşmek” (2012b, s. 97) sözleriyle soyluluk kavramının alaya alınarak sınıfsal ayrıcalıkların sorgulandığı görülmektedir. 29. bölümde Manzoni'nin *Nişanlılar* romanından yapılan bir uzun alıntıyla asalak ve zorba tiplerin toplumsal yapı içindeki yerlerine vurgu yapılmaktadır:

İster yabancı, ister yerli olsun, çalışacak bir mesleği olmayanlar, ya da mesleği olsa bile bunu yapmayıp da aylıklı ya da aylıksız olarak tarafçılık ya da yardımcılık etmek veyahut başkaları aleyhinde herhangi düzenli ve desiseli işlerde kullanılmak üzere bir şövalyeye ya da bir asilzadeye ya da bir memura veyahut bir tüccara yamanmış olanlar, zorba ve serseri sayılarak haklarında bu emir hükümleri yürütülecektir (2012b, s. 171).

30. bölümde Horatius'un *Yergiler* kitabından “Halk beni ıslıkıyor, fakat ben, evimde, kasamdaki paralara baktıkça kendi kendimi alkışlıyorum” (2012b, s. 176) sözü, paranın ahlaki ölçülerin yerine geçtiğini gösterir. 38. bölümde Montaigne'in *Denemeler*'inden “Dünyanın en yüksek tahtına da çıksak, yine kendi kığımızla oturacağız” (2012b, s. 226) ifadesi, iktidarın insanın özünü değiştirmediğini vurgular. 39. bölümde yine Manzoni'den alınan “Don Abbondio ne soylu, ne zengin, ne de cesurdu... Toprak bir testiye benzediğine ve birtakım demir testiler arasında yaşamak zorunda olduğuna akli ermişti” (2012b, s.229) sözleri, güçsüz bireyin sert sınıfsal yapı içindeki kırılğanlığını simgeler.

Karınca'yı Tanırsınız'da ise romanın girişinde Tefik Fikret'in “Ağustosböceği ile Karınca” şiirinden “Karınca'yı tanırsınız: /Minimini bir hayvandır; /Gayet tutumludur, yalnız /Pek bencildir; bu bir kusur, / Bencil olan zalim olur...” (2012c, s. 13) dizeleri, çalışkanlık ve bencilik arasındaki gerilimi sınıfsal bir okuma alanına taşır. 2. bölümde Knut Hamsun'un *Açlık* romanından alınan “[h]er şeye dayanmış, bunca yoksulluğun ortasında namuslu kalabilmişim; alabildiğine namuslu” (2012c, s. 20) cümlesi, yoksulluk içinde ahlaki direnci dile getirir. 19. bölümde Turgenev'in *Babalar ve Oğullar* romanından alınan uzun bir karınca metaforu üzerinden acımasız doğa vurgulanır. Bu, rekabetçi düzenin merhametsizliğine gönderme yapmaktadır (2012c, s. 114). Turgenev'in karınca metaforu, güçlü olanın zayıfı ezdiği doğal bir düzeni çağırıştırır. Toplumcu gerçekçi okumada bu, rekabetçi sınıf yapısının alegorisi olarak yorumlanmıştır. 20. bölümde Beaumarchais'nin *Sevilla Berberi* eserinden “Hak mı?.. Hak dediğin sizin gibi sefiller arasında olur... Ben sizin efendinizim, daima haklı olmam için bu yeter bir sebeptir” (2012c, s. 124) sözü, hukukun egemen sınıf lehine işlediğini açıkça dile getirerek eleştirilmektedir. 38. bölümde Yunus Emre'nin “Bir garip ölmüş diyeler/ Üç günden sonra duyalar, /Soğuk su ile uyular, /Şöyle garip bencileyin” (2012c, s. 185) dizeleri ise yoksul ve kimsesiz insanın toplumdaki görünmezliğini ortaya koymaktadır.

Cevdet Kudret'in üçlemesinde insan doğası ve sınıf ilişkileri evrensel metinler aracılığıyla tartışmaya açıldığı söylenebilir. Toplumcu gerçekçi söylem, daha olay başlamadan romanların düşünsel zeminini inşa etmekte ve romanın ideolojik yönü net biçimde gösterilmiş olmaktadır. Romanlarda karşılaşılan olaylar, yaşanan acılar kişilerin zaafları yerine sınıfsal düzenin sonuçları olarak dile getirilmektedir.

Ana Karakterin Gelişimi Bağlamında Epigraflar

Süleyman'ın Dünyası üçlemesindeki epigraf kullanımı kurgunun iç mantığıyla uyumlu olan bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Sınıf *Arkadaşları*, *Havada Bulut Yok* ve *Karınca'yı Tanırsınız* romanlarındaki ana kahraman Süleyman'ın büyüme evreleri ve yaşadığı zihni gelişmişliğe paralel olarak epigrafların işlevi de dönüşmektedir. Bu nedenle epigraf kullanımı, üçleme boyunca sabit bir teknikten ziyade metnin gelişimine eşlik eden dinamik bir yapı olarak işlendiği anlaşılmaktadır.

Üçlemenin ilk romanı *Sınıf Arkadaşları*, epigraf kullanımının en yoğun olduğu eserdir. Bu yoğunluk, çocukluk ve ilk gençlik döneminin merkeze alınmasıyla doğrudan ilişkilidir. Çocukluk dilin, bilincin, ahlaki yargıların ve toplumsal farkındalığın biçimlendiği temel bir evre olarak işlenmektedir. Kullanılan epigraflar da özellikle çocukluğun bilinç oluşumu bağlamında yoğunlaşır. Öncelikle yazar çocukluğu lirizmle ilişkili coşkulu bir dönem şeklinde işleyerek epigrafları da bu yönde kurar. Eserde birçok şairden yapılan şiir alıntılarında lirizmin hâkimiyeti vardır. Yazar çocukluğu henüz dünya

gerçeklerini ve acılarını tanımamış ilk ve son coşkulu dönem olarak ele alır. Kullanılan epigraflar da bir anlamda bu işlevi yerine getirmektedir.

Kokular vardır çocuk tenleri gibi taze,
Flütler gibi tatlı, çayırklar gibi yeşil,
- Kokular vardır azgın, zengin ve gürül gürül,
Sonsuz şeylercesine genişleyip yayılan
Misk ve amber aselbent, buhur gibi kokular,
Duyu ve düşüncenin coşkusunu şakıyan. (2012a, s. 83).

Baudelaire'den alınan bu epigraf, Süleyman'ın çocukluk duygularını ve gençlik heyecanını yansıtmaktadır. Yine Süleyman'ın gençliğinde yaşadığı aşk da lirik epigraflarla anlatılır. Örneğin Necip Fazıl'ın "Kadın Bacakları" adlı şiirinden alıntılanan "Her kadının bastığı yerde sanki kalbim var" (2012a, s. 227), bu işlevi yerine getiren türden bir epigraftır.

Sınıf Arkadaşları'nda çocukluk, hafıza, dil ve duyarlılık durumu epigraflarla kurulmaktadır. Ziya Osman Saba'dan alınan "Bugün gibi hatırımda /İlk gün, ilk ders, ilk hece" (2012a, s. 15) dizeleri romanın başında yer alarak anlatının temel yönelimini belirleme işleviyle verilmiştir. Aynı romanda Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Bu eller miydi masallar arasından / Rüyalara uzattığım bu eller miydi?" (2012a, s. 22) dizeleri, çocukluk ile hayal dünyası arasındaki geçişliliği vurgulamaya yaramaktadır.

Epigraflarla çocuklukta oluşan ilk bilinç oluşumu da ortaya konmaktadır. Süleyman'ın bilişsel durumunun nasıl oluşacağı epigraflar üzerinden aktarılır. Süleyman'ın hem yerli kültür hem de dünyaya dair evrensel bakışını ve bilincini oluşturan tarihsel olaylara ilgisi epigraflarla bağlanır. Süleyman Nazif'in işgal yıllarına ilişkin metni, Kül Tigin Yazıtı'ndan yapılan alıntı, birçok yazarın insanlık durumuna dair değerlendirmeleri, çocukluk deneyimini bireysel bir masumiyet alanı olmaktan çıkarıp yoksulluk ve sınıfsal eşitsizliklerle kuşatılmış bir bilinç alanı olarak inşa etmektedir. Dolayısıyla *Sınıf Arkadaşları*, epigrafın anlatıyı kuran ve yönlendiren bir unsur olarak en belirgin biçimde kullanıldığı romandır.

İkinci roman *Havada Bulut Yok*'ta epigraf kullanımında belirgin bir dönüşüm görülmektedir. Bunun temel nedeni, romanın çocukluk anlatısından çıkarak bireyin toplumla ve tarihsel koşullarla doğrudan yüzleştiği bir geçiş evresine odaklanmasıdır. İlk romanın çocuklukta lirizm ve coşkuya dayalı sürecine karşın bu romanda daha sert ve acı dolu yoksulluk ve açlık deneyimlerine uygun olarak realizme dayalı alıntılar ve trajediye kayan duygu yüklü atmosfer, epigraflar aracılığıyla verilmektedir. *Havada Bulut Yok*'ta yoksulluk ve ahlaki çöküş temaları ağır bastığı için metin, çoğunlukla toplumcu gerçekçi bir anlayışla çizilmiş insan manzaraları eşliğinde şekillenmiştir. Alessandro Manzoni, Fyodor Dostoyevski, Anton Çehov, İvan Turgenyev, Knut Hamsun, John Steinbeck ve gibi yazarlardan yapılan alıntılar aracılığıyla karakterin yaşam mücadelesi, realizme yaklaşan bir bakış açısıyla kurgulanmıştır. Gogol'un *Ölü Canlar* ile Dostoyevski'nin eserlerinden alınan epigraflar sayesinde insanlık, açlık, yozlaşma ve çıkar ilişkileri bir insanlık dramı olarak yansıtılır ve bu çerçevede, ana karakterin bilişsel gelişimine de eşlik etmektedir. Özellikle Rus yazarların niceliksel olarak yoğun biçimde alıntılanıldığı bu romanda, yazarın karakter dönüşümünü epigraf tercihleri üzerinden açıkça ortaya koyduğu görülmektedir. Ayrıca bu romanın sahip olduğu duygusal ve zihinsel durumun daha net anlaşılabilmesi için yazar epigraf evrenini *İlahi Komedya* bağlamında kurgulamıştır. Bu eserden sekiz epigraf kullanılmıştır. Süleyman'ın savaş, yoksulluk ve yaşam mücadelesi epigraflar aracılığıyla *İlahi Komedya*'daki insan manzaralarıyla paralel biçimde anlatılır ve içerikte de Süleyman bu eserden epey bahsetmektedir. Örneğin Dante'den alıntılanan "Çıplak ruhlardan mürekkep birçok sürüler gördüm, hepsi acı acı ağlıyordu" (2012b, s. 207) epigrafı ile "Seni biraz ferahlatmamı istiyorsan, önce bana kim olduğunu söyle" (2012b, s. 152) epigrafı Süleyman'ın kendini, dünya ile hayat arayışını göstermesi açısından önemli işlevde kullanıldıkları görülmektedir. Dolayısıyla karakter büyüyüp geliştikçe epigraflar da bu sürece eşlik etmekte, epigrafların söylem alanı karakterin yaşı ve bilinciyle birlikte ilerlemekte ve buna göre dönüşmektedir.

Karınca'yı Tanırsınız romanında ise artık olgunlaşmış, düşünceleri netleşmiş bir insanın hayata ve dünyaya bakışı görülür. Bu romanda karakterin iç dünyası daha bilinçli, değerlendirmeleri daha derindir ve düşünsel olgunluğu açıkça hissedilmektedir. Bu romanda epigraflar, artık geçmişi anlamlandırmak yerine bugünü ve toplumsal düzeni sorgulayan, geleceğe ise umutla bakmayı teşvik eden bir işleve sahiptir. Thomas Mann'dan yapılan "İki dünya arasındayım, ikisinde de rahat değilim" (2012c, s. 52) epigrafi; Cahit Sıtkı Tarancı'dan alınan "Paydos bundan böyle çılgınlıklara..." (2012c, s. 126) epigrafi; Sait Faik Abasıyanık'tan yapılan "Saadet denilen bir şey olacak. Bulabilir miyim acaba?" (2012c, s. 135) epigrafi; Euripides'ten alınan "Aklın sözünü dinlerseniz, ölümlülerin asaletini hareketleriyle ve seciyeleriyle ölçersiniz" (2012c, s. 163) ve yine Euripides'e ait "Evet, gün ışığı tatlıdır; umut etmeyi severim" (2012c, s. 166) epigrafi ile Sophokles'ten yapılan "Ben dünyaya kin değil, sevgi paylaşmaya geldim" (2012c, s. 203) epigrafi, karakterin geçirdiği değişim ve dönüşümü yansıtmaktadır. Süleyman'ın ulaştığı ruhsal ve düşünsel nokta, epigraf tercihlerindeki değişimle paralel biçimde ilerlemekte ve bu dönüşüm, metnin yapısal unsurlarından biri hâline gelmektedir.

Romanlarda epigraf kullanımının anlatının iç dinamikleriyle birlikte evrildiği açıkça görülmektedir. İlk romanda epigraf, anlatıyı kuran ve ideolojik çerçevesini belirleyen yönlendirici bir işlev üstlenir. İkinci romanda karakter yaşamında gelişen ve toplumda gördüğü olayları idrak edip bunlar hakkında fikirler edinirken epigraflar aracılığıyla karakterin bilincinin geliştiği anlaşılır. Üçlemenin son halkasında ise epigraf, dışsal bir referans olmaktan çıkarak karakterin içsel dönüşümüne paralel biçimde geleceğe yönelen, umut ve bilinç inşasını destekleyen bir anlatı aracına dönüşür. Elbette romanlar boyunca hâkim tema olan savaş, yoksulluk ve açlığa ilişkin birçok epigraf da benzer biçimde kullanılmaya devam etmektedir. Açlık konusunda özellikle Dante ve Knut Hamsun'dan birçok epigraf verilmiştir. Ancak bu epigraflar, karakterin bireysel gelişimini doğrudan yönlendirmekten ziyade, okurun romanın atmosferine odaklanmasını ve dönemin şartlarının daha iyi anlaşılmasını sağlayan bir işlev üstlenmektedirler daha çok.

Epigrafların Kaynak ve Tür Bakımından Sınıflandırılması

Süleyman'ın Dünyası üçlemesindeki epigraflar, ait oldukları edebî türler bakımından çeşitlilik göstermektedirler. Yazar Cevdet Kudret epigraflarda şiir, roman, tiyatro ve düzyazı metinlerinin yanı sıra halk kültürünü yansıtan anonim türlere de yer vermiştir. Epigraf kaynakları ise Antik Yunan ile Latin metinlerinden Fransız, Rus, Alman, İspanyol ve Hint edebiyatlarına Türk edebiyatından halk kültürüne ve dinî metinlere kadar uzanan geniş bir yelpazedir. Cevdet Kudret üçlemesinde özellikle Batılı edebiyat ile düşünsel metinlerinden fazlasıyla epigraf kullanmıştır. Elbette ki Cevdet Kudret'in bir edebiyat araştırmacısı olması ve özellikle *Batı Edebiyatından Seçme Parçalar* adlı antoloji niteliğindeki eserinden anlaşılacağı üzere Batı dillerine hâkim olması nedeniyle Batılı yazar ve kaynaklardan yararlanması olağandır. Bu durum, üçlemesinde yer alan epigraf tercihlerinin geniş bir Batı edebiyatı perspektifine dayanmasını sağlamıştır.

Buna ek olarak, 1940'lı yıllarda başlayan ve dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in öncülüğündeki Tercüme Bürosu etrafında şekillenen çeviri hareketinin, epigraf seçimleri üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü 1940'lı yıllarda pek çok Batılı yazarın roman ve nesir türündeki eserleri Türkçeye çevrilmiştir. Bu eserler devlet matbaasında basılarak geniş bir okur kitlesine ulaştırılmıştır. Üçlemesinde ilk iki romanın yazıldığı yılları (1943, 1958) kapsayan 1940-1966 yılları arasında, başta Batı klasikleri olmak üzere toplam 1247 eserin çevirilmesi (Bozkurt, 2021), söz konusu dönemin kültürel atmosferini göstermesi bakımından önemlidir. Üçlemesinde epigraf seçiminde yararlanılmış olan Yunan ve Latin klasiklerinin yanı sıra Dante, Shakespeare, Balzac, Molière, Dostoyevski, Çehov ve Gogol gibi yazarların pek çok eserinin de bu yıllarda çevrilmiş olması (Bozkurt, 2021), bu bağlamı ortaya koymaktadır. Dolayısıyla dönemin yoğun çeviri faaliyetlerinin Cevdet Kudret'in epigraf seçiminde başvurduğu kaynak ve tür çeşitliliği üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, üçlemesindeki epigrafların dayandığı kaynakların hem dönemin çeviri hareketinin sunduğu imkânlarla hem de yazarın kişisel okuma birikimiyle birlikte şekillendiği ifade edilebilir.

Edebî Metinlerden Alınan Epigraflar

Üçlemede şiir, roman ve tiyatro gibi edebî türlerden birçok epigraf kullanılmıştır. Yazarın edebiyat araştırmacısı yönünün açıkça görüldüğü bu yapı içinde, Türk edebiyatının yanı sıra dünya edebiyatının birçok yazarından epigrafa yer verilmiştir. Bu epigraflar, romanların temasını, kurgusunu, duygusal tonunu ve atmosferini belirleme işlevine sahiptir. Kullanılan metinler ve yazarlar bilinçli bir tercihin ürünüdür.

Şiir türü roman türüyle birlikte en çok epigraf seçeneği olmuş türdür. *Sınıf Arkadaşları* romanında Ziya Osman Saba, Fazıl Hüsni Dağlarca, Orhan Veli, Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Necip Fazıl, Baudelaire ve Verlaine gibi şairlerden epigraflar kullanılmıştır. Romanın temalarına uygun olarak bu şiirlerin melankoli ve hüznü çağrıştıran, lirik bir üslupla seçildiği görülmektedir. Eserde mütareke dönemi İstanbul manzaraları yoğun biçimde işlendiği için Baudelaire ve Verlaine'in melankolik şiirlerinden yapılan alıntılar tesadüfi değildir. Dönemin siyasal ve toplumsal yapısı, şiirlerin ruhuyla birlikte yansıtılır.

Havada Bulut Yok ve *Karınca'yı Tanırsınız* romanlarında da şiir türüne yer verilmiştir. *Havada Bulut Yok* 'ta Tevfik Fikret'in "Sis" şiirinden yapılan alıntıyla mütareke İstanbul'unun karanlık atmosferi ve halkın yoksulluğu vurgulanır. *Karınca'yı Tanırsınız* 'da ise Orhan Veli, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Yahya Kemal ve Yunus Emre'den alıntılar yer alır. Tarancı, Yahya Kemal, Melih Cevdet, Orhan Veli ve Dıranas'ın şiirlerinden alınan epigraf, Süleyman karakterinin aşka dair duygularını yansıtan bir nitelik taşır.

Romanlarda epigraf olarak seçilen şairler, anlatının geçtiği zamanla da doğrudan ilişkilidir. Örneğin şiirlerinden birkaç epigrafın olduğu Orhan Veli, 1940'lı yılların Garip hareketinin önemli temsilcilerindendir. 1943'te yayımlanan *Sınıf Arkadaşları* ile 1940'lı yılları konu edinen *Havada Bulut Yok* ve *Karınca'yı Tanırsınız* romanları arasında dönemsel bir uyum vardır. Orhan Veli'nin şiirlerindeki küçük insanlar, yoksulluk ve ironik durumlar, romanların muhtevası ve atmosferiyle örtüşür. Aynı şekilde epigrafları kullanılan Cahit Sıtkı Tarancı da dönemin önemli şairlerindendir. Şiirlerindeki bezginlik ve ölüm temaları, anlatılan dönem atmosferiyle uyumludur.

Yahya Kemal'in şiir ve metinlerinden alınan epigraflar ise dönemin İstanbul'unu yansıtmaları bakımından önem taşır. Bu durum, yazar ve dönem ilişkilendirmesi açısından başarılıdır. Cevdet Kudret'in kendi yaşamının da geçtiği sur içi İstanbul, Yahya Kemal'in "Kocamustafapaşa" şiirinden yapılan alıntılarla manzara hâlinde aktarılır. Ayrıca Yahya Kemal, Ahmet Haşim ve Orhan Veli'den yapılan diğer epigraflar, İstanbul algısını ve şehir kültürünü metne taşıma özelliğine sahiptirler. İstanbul hem geçmişin görkemi hem de bugünün yoksulluğu ve mütareke durumuyla birlikte işlenen bir mekân olarak okuyucuya aksettirilir.

Batı şiirinden ise Dante, Baudelaire, Paul Verlaine ve Giuseppe Parini gibi şairlerden seçmeler vardır. Dante'nin *İlahi Komedya*'sından alınan birçok dizedeki cehennem tasavvuru ile Baudelaire'in şiirlerinden alınan dizelerdeki modern kent melankolisi romanlarda işlenen açlık, yoksulluk, aylaklık temalarına oldukça uygun metinlerdir.

Üçlemede önemli bir yer tutan diğer edebî tür romandır. Bu türde genellikle Batı edebiyatından seçilen alıntılar fazladır. Özellikle 19. yüzyıl romanının belirgin bir ağırlığı vardır. Öne çıkan yazarlar ise Balzac (*Vadideki Zambak*, *Eugenie Grandet*), Flaubert (*Madame Bovary*), Dostoyevski (*Suç ve Ceza*, *İnsancıklar*, *Ezilenler*), Gogol (*Ölü Canlar*), Turgenev (*Babalar ve Oğullar*), John Steinbeck (*Gazap Üzümleri*), Miguel de Unamuno (*Sis*), Anatole France (*Kırmızı Zambak*), Manzoni (*Nişanlılar*), Jack London (*Yaşamak Hırsı*), Silone (*Ekmek ve Şarap*), Andre Gide (*Dar Kapı*) ve Knut Hamsun (*Açlık*) gibi isimlerdir. Bu yazarların dünya edebiyatında yer edinmiş romanlarında genellikle gerçekçi bir bakış, insan ve ahlak çatışması ile birey-toplum gerilimli bağlamında konular öne çıkmaktadır. Kullanılan epigraflara bakıldığında özellikle Rus ve Fransız edebiyatının baskın olduğu görülür ve bu da üçlemenin toplumcu gerçekçi tutumunu yansıtmaları açısından önem kazanmaktadır. Dolayısıyla Cevdet Kudret'in realist roman geleneğinden kaynaklar seçip beslendiği söylenebilir. Aslında bu romanlardan alınan epigraflarla üçlemenin konu, atmosfer ve kurgusu şekillenmiştir. Roman epigrafları, özellikle üçlemedeki sınıfsal duyarlılığını güçlendiren bir işleve sahiptirler. Bu epigraflar, açlık ve emek

temasını küresel bir sorun olarak ele almaya yaramıştır. Bu yazarlar aracılığıyla yoksulluk dünya edebiyatının ortak bir meselesi hâline getirilmektedir.

Tiyatro epigrafları ise özellikle ironi ve eleştiri bakımından işlevseldir. Epigraflar özellikle Sophokles (*Antigone*), Euripides (*Herakles*, *Hekabe*), Plautus (*Çömlek*, *Amphitryon*), Aristophanes (*Kömürçüler*, *Kurbağalar*) gibi antik tragedya ve William Shakespeare (*Hamlet*, *Macbeth*, *Bir Yaz Gecesi Rüyası*), Molière (*Azarya*, *Kadınlar Okulu*, *Zoraki Evlilik*, *Tartuffe*, *Cimri*) gibi klasik oyunlardan alınmıştır. Beaumarchais (*Figaro'nun Düğünü*, *Sevilla Berberi*), Paul de Musset (*Fantasio*), Maeterlinck (*Evin İçeri*) ve Gorki (*Ayaktakımı Arasında*) epigraf alınmış diğer oyun yazarlarıdır. Molière'in *Cimri* ve *Tartuffe*, Shakespeare'in *Hamlet* ve *Bir Yaz Gecesi Rüyası*, Plautus'un *Amphitryon* ve *Çömlek* adlı oyunlarından yapılan epigraflar, toplumun ahlaki çelişkilerini ortaya koymak için kullanılırlar. Molière epigrafları aynı temayı mizah ve ironi yoluyla işler. Yine Sophokles'in *Antigone*'sinden alınan epigraflarla bireysel vicdan ile devlet otoritesi arasındaki çatışmayı özellikle Süleyman'ın öğretmenlik mesleği arasındaki çelişkileri için önem arz etmektedir. Benzer biçimde Aristophanes'in komedileri, siyasal ve toplumsal eleştiriye mizah yoluyla sunarken bu da romanlarda işlenen yoksulluk dönemlerinde toplumda ve memur sınıfında yaşanan yozlaşmalar bağlamında oldukça işlevsel olmuştur.

Yukarıda ele alınan türlerin yanı sıra anı, gezi yazısı, köşe yazısı, mektup ve fabl gibi edebî türlerden de epigraflar kullanılmıştır. Bu türlerden alınan epigrafların her biri yalnızca bir kez yer alır. Buna rağmen, yazarın romanlarda başvurduğu edebî tür çeşitliliğinin ve zenginliğinin belirginliğini göstermesi bakımından bu örnekler önem taşır.

Felsefi, Dinî ve Kültürel Metinlerden Alınan Epigraflar

Üçlemede düşünce geleneğinin önemli temsilcileri olan Epictetus, Lukianos, Montaigne, Blaise Pascal, Jean-Jacques Rousseau, La Rochefoucauld, Voltaire, Andre Gide gibi yazarların metinlerinden alınmış epigraflar bulunmaktadır. Horatius'un *Yergiler*'i, Montaigne'in *Denemeler*'i, La Rochefoucauld'nun *Özdeyişler*'i, Voltaire'in *Candide*'i ve Gide'in *Dünya Nimetleri*'nden yapılan alıntılar, üçlemenin düşünsel boyutunu güçlendirmektedir. Ana karakter Süleyman'ın kendini ve yaşamı sorguladığı dönemlerde bu metinlerden seçilen epigraflar, işlevsel hâlde kullanılmıştır. Ayrıca bu metinlerden epigraflar sayesinde okuyucunun romanı psikolojik, felsefi ve toplumsal eleştiri ekseninde analiz etmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla bu epigraflar üçlemenin düşünsel arka planına odaklanılmasını gerekli kılmıştır.

Üçlemede Kuran, Kitab-ı Mukaddes ve Kül Tigin Yazıtı gibi kutsal ve tarihsel metinlerden de faydalanılmıştır. *Havada Bulut Yok* romanında, Kur'an'ın Kehf sûresinden alınan “Biz o mağarada onların kulaklarına nice yıllar perde koyduk” ayeti epigraf olarak yer alır (2012b, s. 113). Bu ayetin seçimi, Süleyman'ın bir memur bürosunu ziyareti sırasında karşılaştığı manzarayla anlam kazanır. Memurların bir kısmı uyumakta, uyanık olanlar ise kâğıt oyunları oynamaktadır (2012b, ss. 113-116). Bu bağlamda ayet, bürokrasinin ataletle gömülmüş hâlini simgesel bir düzlemde yansıtmaya işleviyle kullanılmaktadır. “Mağarada kulaklara perde konulması” ifadesi, memurların toplumsal sorumluluklarına karşı duyarsızlığını ve bilinçsizliğini ima etmektedir. Bu imayla epigraf, durumu eleştirel ve ironik bir çerçeveye yerleştirerek dönemin memur tipolojisine ilişkin genel bir değerlendirme sunmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'in Tekvin bölümünden “Ve bütün yeryüzünde kıtlık olmakla Yusuf cümle ambarları açıp Mısırlılara zahire satar idi ve kıtlık Mısır diyarında şiddetlendi ve her yerde kıtlık şiddetli olduğundan bütün dünya zahire satın almak üzere Mısır'a, Yusuf'un yanına gelir idi” ayeti verilir (2012b, s. 205). Epigrafın yer aldığı bölümde, Süleyman'ın aracılığıyla Halkevi'nde yoksul halk için bir yardım kampanyası düzenlenmiş ve halka dağıtılmak üzere para ve gıda toplanmıştır. Yusuf kıssasında kıtlık karşısında ambarların açılması ve halkın ihtiyaçlarının karşılanması anlatılırken romanda da benzer biçimde yokluk ve dayanışma teması işlenmiştir. Bu paralellik, epigraf ile roman arasında anlamlı bir bağ kurmasına vesile olmuştur. Bu epigraflar sayesinde romanlarda Süleyman'ın tanıklık ettiği toplumsal sorunlar, evrensel ve tarihsel bir çerçeveye yerleştirilmektedir. Bireysel bir deneyim olarak yaşananlar insanlık tarihinin ortak hafızasıyla ilişkilendirilmektedir.

Romanlarda ayrıca atasözü, halk türküsü ve anonim metinlerden alınan epigraflar da mevcuttur. *Sınıf Arkadaşları*'nın 43. bölümünde "Oturduğu ahır sekisi, söylediği İstanbul türküsü" (2012a, s. 206) şeklindeki anonim söz kullanılır. 24. bölümde ise bir halk türküsü olarak "Üsküdar'a Giderken İken" türküsü epigraf olarak bölümün başında verilir (2012a, s. 114). *Havada Bulut Yok* romanının girişinde "Havada bulut yok, bu ne dumandır? Mahallede ölü yok, bu ne figandır?" (2012b, s. 13) şeklindeki türkü verilmiştir. Epigraf olarak kullanılması da Süleyman'ın okuduğu birçok türkü de romanların çeşitli yerlerinde verilmektedir. Bu örnekler, yazarın halk kültürü ve anonim edebiyat unsurlarını romanın dokusuna yedirerek metne bir zenginlik, toplumsal ve kültürel bir bağlam kazandırdığını göstermektedir. *Karınca'yı Tanırsınız* romanında ise Eşrefoğlu (2012c, s. 105) ve Yunus Emre'den (2012c, s. 185) birer alıntı yapılmaktadır. Yine anonim bir halk türküsü de 37. bölümün başında görülmektedir.

Bu epigraflar, romanın halk kültürüyle bağına güçlendiren bir işleve sahiptir. Çünkü romanlarda genellikle Batı klasiklerinden alıntılar yapılırken bu kullanımlarla halk söylemine doğru bir açılım sağlanmaktadır. Bu durum, her şeyden önce romanın sadece Batı referanslarıyla sınırlı bir düşünsel çerçeveye yaslanmadığını göstermesi açısından önemlidir. Romanlar bu sayede farklı kültürel kaynakları bir araya getirerek tek yönlü bir bakışın ötesine geçer. Batılı klasiklerle kurulan ilişki halk kültürü epigraflarıyla birlikte yerli bir zemin oluşturmuştur.

Tartışma

Bu çalışmada Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* üst başlığıyla yayımlanmış üç romanı, epigraf kavramı bağlamında incelenmiş ve bu çerçevede karşılaştırılmıştır. Her üç roman da Türk edebiyatında benzer romanlara göre fazlasıyla epigraf örneği taşımaktadır. Bu bulgular doğrultusunda, Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* üçlemesinde epigrafın metnin omurgasını kuran temel bir yapı unsuru olarak işlev gördüğü söylenebilir. Özellikle epigrafların romanın tematik gelişimiyle paralel biçimde dönüşmesi, yazarın bu tekniği bilinçli ve sistematik bir anlatı stratejisi olarak kullandığını göstermektedir. Epigraf, metnin dışında duran yardımcı bir unsur olmaktan çıkarak romanın anlam üretimine doğrudan katılan ikinci bir anlatıcı işlevi kazanmıştır.

Üçleme boyunca epigrafların tarihsel tanıklık, sınıfsal çatışma, yoksulluk ve ahlaki sorgulama gibi izlekleri sürekli beslemesi, romanların toplumsal gerçekçi yönünü güçlendirmektedir. Bu durum okurun metni belirli bir tarihsel ve toplumsal bağlam içinde değerlendirmesine de olanak tanımıştır. Özellikle farklı kültürel ve edebî geleneklerden seçilen epigraflar aracılığıyla romanların evrensel bir çerçeveye taşınması, romanları öne çıkartan bir unsur olarak önem arz etmektedir. Fakat, epigrafların yoğun ve sürekli kullanımı bazı bölümlerde anlatının akıcılığını zayıflatabilmekte ve okurun ilgisini ana olay örgüsünden uzaklaştırabilmektedir. Bu nedenle epigrafın işlevsel gücü kadar kullanım sıklığının da anlatı dengesi açısından önemli olduğu söylenebilir. Romanlarda her bölümün başında epigrafa yer verilmesi, ilk bakışta anlatının derinliğini artıran bir tercih olarak değerlendirilebilse de bu yoğun kullanım anlatının kendi iç dinamiklerine duyulan güvenin sınırlı kaldığını düşündürmektedir. Özellikle olay örgüsü ve karakter inşasının taşınması gereken anlam yükünün sık sık epigraflar aracılığıyla desteklenmesi, romanın anlatı gücünü dış metinlere bağımlı hâle getirebilmektedir. Bu durum, epigrafın işlevsel bir anlatı aracı olmasının ötesinde, yer yer anlatının eksik bıraktığı düşünsel veya duygusal alanları tamamlayan bir unsur gibi kullanılmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla epigrafların aşırı ve sürekli kullanımı, romanın estetik bütünlüğünü güçlendirmek yerine anlatının akıcılığını zayıflatan ve metnin kendi anlatı imkânlarını geri plana iten bir sonuç da doğurabilmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, Cevdet Kudret'in *Süleyman'ın Dünyası* üst başlığı altında yayımlanan *Sınıf Arkadaşları*, *Havada Bulut Yok* ve *Karınca'yı Tanırsınız* romanlarında kullanılan epigrafları işlevsel bir anlatı unsuru olarak ele almayı amaçlamıştır. Yapılan çözümleme, epigrafın bu üç romanda anlatıyla

birlikte ilerleyen, süreklilik gösteren ve anlam üretimine doğrudan katılan bir unsura dönüştüğünü ortaya koymuştur.

İnceleme sonucunda, epigrafların öncelikle romanların başında okuru yönlendiren alıntılar olduğu, ayrıca anlatının ritmini, düşünsel yönelimini ve tarihsel perspektifini belirleyen kurucu roller üstlendikleri anlaşılmıştır. Üçleme boyunca kullanılan epigraflar tarihsel tanıklık, ahlaki sorgulama, sınıfsal eleştiri, yoksulluk deneyimi gibi temel izlekleri sürekli olarak besleyerek romanın anlam alanını genişletmektedir. Epigraf, anlatının dışında yer alan bir süsleme unsuru olmaktan çıkarak romanın iç yapısının ayrılmaz bir parçası ve ikinci bir anlatı alanı hâline gelmiştir.

Çalışmada epigraf kullanımının üç roman arasında işlevsel bir dönüşüm geçirdiğini de göstermiştir. *Sınıf Arkadaşları*'nda epigraf, anlatıyı kuran ve yönlendiren bir işlev üstlenirken *Havada Bulut Yok*'ta yaşanan deneyimleri yorumlayan ve derinleştiren bir araç olarak kullanılmış, *Karınca Tanırsınız*'da ise daha belirgin biçimde akıl ve gelecek perspektifiyle bir nitelik kazanmıştır. Bu dönüşüm, epigrafın anlatının tematik ve tarihsel evrelerine göre bilinçli biçimde yeniden konumlandırıldığını ortaya koymaktadır.

Epigrafların edebî türler, yazı türleri ve kültürel coğrafi kökenler bağlamında sınıflandırılması, Cevdet Kudret'in romanlarını tek bir edebiyat geleneği içinde konumlandırmadığını göstermiştir. Epigraflarda Türk edebiyatı, Batı edebiyatı ve Antik Yunan arasında çok yönlü bir seçim yapıldığı anlaşılmıştır. Şiir, tiyatro, roman, dini ve felsefi metinler, tarihsel belgeler ve halk kültürüne ait unsurlar epigraflar aracılığıyla romana dâhil edilerek bireysel yaşam anlatısı evrensel bir insanlık deneyimi çerçevesine taşınmıştır. Bu çeşitlilik, epigrafların rastlantısal olmadığını, aksine anlatının düşünsel ve estetik hedefleri doğrultusunda seçildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Edebî türler ve yazı türleri bağlamında yapılan sınıflandırma, *Süleyman'ın Dünyası* üçlemesinde epigrafın romanın estetik, düşünsel ve tarihsel katmanlarını kuran temel bir anlatı aracı olduğunu göstermektedir. Ancak tüm işlevsel özelliklerine rağmen, üçlemede epigrafın aşırı kullanımı metnin akışını zayıflatan bir unsur olarak da değerlendirilebilir.

Öneriler

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, Cevdet Kudret'in eserleri üzerine yapılacak gelecekteki araştırmalarda epigraf kullanımının farklı roman ve türler bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınması önerilmektedir. Özellikle Türk edebiyatında epigraf tekniğinin tarihsel gelişimini ve farklı yazarlar tarafından nasıl işlevselleştirildiğini ortaya koyan çalışmaların, alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra epigrafların metinlerarasılık, anlatı kuramı ve okur merkezli eleştiri yaklaşımları çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi, bu tekniğin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına olanak tanıyacaktır. Ayrıca benzer incelemelerin farklı dönem ve edebî geleneklere ait eserlerde uygulanması, epigrafın evrensel ve yerel kullanım biçimlerini karşılaştırma imkânı sunacaktır. Son olarak, edebiyat incelemelerinde epigrafların metnin anlam dünyasını kuran temel bileşenlerden biri olarak ele alınması gerektiği önerilmektedir.

Beyan ve Açıklamalar

- 1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı:** Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür.
- 2. Çıkar çatışması:** Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.
- 3. Etik Raporu:** Araştırmada kaynak eserlerden yararlanıldığından ve canlı veri kullanılmadığından etik kurul raporu gerekmemektedir.
- 4. Araştırmanın Modeli:** Çalışma bir araştırma makalesidir. Nitel yöntem kullanılmıştır. Konuyla ilgili kitap, makale ve ansiklopedi maddeleri incelenmiş ve bazı bulgular elde edilmiştir.
- 5. Bilgilendirme:** Bu çalışma bir proje veya tez araştırması değil, bağımsız bir araştırma makalesidir.

References

- Aktulum, K. (2000). *Intertextual relations* (2nd ed.). Öteki Publishing House.
- Arslan, O. (2019). *Poverty and the effects of the second world war in Cevdet Kudret Solok's stories and novels*. (Unpublished Master's Degree Thesis, Bitlis Eren University/Bingöl University) YÖK National Thesis Center.
- Balık, M. (2015). From Cevdet Kudret's life to his sokak socioeconomic and politic reflections of Türkiye. *The Journal of International Social Research*, 8 (38), 31-46.
- Balık, M. (2026). Cevdet Kudret (1907-1992). *Ataturk Encyclopedia*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/595>. Accessed: 13.01.2026.
- Bayındır, T. (2022). An evaluation on the use of epigraph in Turkish novel in the republican era. *Gazi Turkiyat*, 30 (89-100).
- Bozkurt, S. (2021). The story of translation office and translation of Western classics. *maarifinsesi.com*. <https://www.maarifinsesi.com/tercume-burosu-ve-bati-klasiklerinin-ceviri-hikayesi>. Accessed: 02.02.2026.
- Çavdar, N. (2014). Bread issue in Istanbul in the first months of the armistice period. *Belleten*. 78 (287-314). <https://doi.org/10.37879/belleten.2014.287>.
- Çetin, N. (2019). *Novel analysis methodology*. (16th ed.). Akçağ Publications
- Eliuz, Ü. (2016). *Game in the game postmodern novel*. Kesit Publications.
- İnci, H. (2007). The theme of poverty in Cevdet Kudret's novels. *Cevdet Kudret, the hard worker of literature*. (Adnan Özyalçın, Prepared), Evrensel Publishing.
- Karataş, T. (2001). *Encyclopedic dictionary of literary terms*. Perşembe Books.
- Kudret, C. (2012a). *Classmates*. Evrensel Publishing.
- Kudret, C. (2012b). *No Clouds in the Sky*. Evrensel Publishing.
- Kudret, C. (2012c). *You Know the Ant*. Evrensel Publishing.
- Özmen, B. (2026). 1918 Cibali fire and its effects on Darüşşafaka. *Darüşşafaka.com* <https://www.darussafaka.org/hakkimizda/cemiyet/tarihimizde-bu-ay/mayis/1918-cibali-yangini-ve-darussafakaya-etkileri>. Accessed: 12.12.2025.
- Sezer, S. (2012). The importance of Cevdet Kudret's novels for today. *Classmates*. (in), Evrensel Publishing.
- Türk, H. (2019). Cevdet Kudret Solok. *Turkish literature names dictionary*. <https://teis.yesevi.edu.tr/%2520madde-detay/solok-cevdet-kudret>. Accessed: 13.01.2026.
- Zambak, F. (2007). Use of epigraph in Ömer Seyfettin's stories. *Ömer Seyfettin Symposium from Past to Today*. Gönen Municipality Cultural Publications, pp. 247-255.